

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Matas

Dejavniki ekološke pridelave živil

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Matas

Mentorica: doc. dr. Blanka Tivadar

Dejavniki ekološke pridelave živil

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Mami in oči, hvala skrb in razumevanje. Matija, Nina in Mateja, hvala za pomoč in podporo. Vsem pa gre zahvala, ker ste bili z mano v najtežjih trenutkih in niste obupali nad mano.

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. Blanki Tivadar za strokovne nasvete, podporo ter potrpežljivost.

Hvala tudi vsem sogovorcem v okviru empiričnega dela diplomske naloge za vaš čas in prispevek.

VSI ZGORAJ OMENJENI STE BILI POMEMBEN DEL TE ZGODBE.

DEJAVNIKI EKOLOŠKE PRIDELAVE ŽIVIL

Ekološko kmetijstvo deluje kot odziv na intenzivno kmetijstvo v skladu z naravnimi zakonitostmi ekosistema, skrbi za ohranitev okolja ter dobrobit živali. Rezultat takšnega kmetijstva je zdrava hrana. Z intervjuji, opravljenimi s petimi ekološkimi kmetovalci, so v nalogi raziskani dejavniki, ki so bili ključni pri posameznikovi odločitvi za ekološko kmetijstvo, ter ugotovljene pomanjkljivosti trenutne ureditve na tem področju. Odločitev za ekološko kmetijstvo je predvsem posledica zavedanja o pomenu in ohranitvi zdravega okolja, medtem ko državne podpore ter opora družine pri odločitvi nimajo večjega pomena. Največje pomanjkljivosti je opaziti na področju državnih podpor in tržnih možnosti. Državne podpore, ki so trenutno v prid ekološki živinoreji, bi bilo treba usmeriti v poljedelstvo, saj povpraševanje po ekološko pridelanih poljščinah oz. zelenjavi presega ponudbo. S širjenjem ponudbe na trgu bi tako lahko tržne poti bolje organizirali, ob pomoči pristojnih institucij pa ponudbo razširili tudi na večje trgovinske verige.

Ključne besede: ekološko kmetijstvo, ekološki kmetovalci, ekološki pridelki oz. živila, dejavniki odločitve

Factors of organic food production

Organic farming as opposed to intensive farming acts in accordance with the rights of nature of the ecosystem, attends to the preservation of the environment and animal well-being, and it results in healthy food. With the interviews, which I carried out with five organic farmers, I was searching for factors, which were crucial for the farmers' decisions for organic farming and tried to ascertain deficiencies of the current regulations in this area. The decision for organic farming is mainly the consequence of awareness of the meaning and conservation of healthy environment, whilst state aid and family support do not have any greater effect on the decision making. The biggest deficiencies are noticeable in the area of state aid and market possibilities. State aid, currently aimed in favor of organic livestock farming, should be directed at arable farming, for the demand for organically produced field crops or vegetable is greater than its supply. With the expansion of market supply, the

market could be better organized and with the help of competent institutions the supply could be further expanded to even bigger chain stores.

Key words: organic farming, organic farmers, organic crops or food products, decision making factors

Kazalo

1	UVOD	8
2	OPREDELITEV POJMA EKOLOŠKO KMETIJSTVO	10
2.1	RAZŠIRJENOST EKOLOŠKEGA KMETOVANJA	12
2.2	DOSEDANJI RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	15
2.3	PREUSMERITEV IZ KONVENCIONALNEGA V EKOLOŠKO KMETIJSTVO.....	19
2.4	KONTROLA EKOLOŠKIH KMETIJ, CERTIFICIRANJE IN OZNACEVANJE	20
2.5	POSEBNI ZNAKI IN BLAGOVNE ZNAMKE	22
2.5.1	<i>DRŽAVNI ZAŠČITNI ZNAK »EKOLOŠKI«</i>	23
2.5.2	<i>EVROPSKI ZNAK ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO</i>	23
2.5.3	<i>BLAGOVNA ZNAMKA BIODAR</i>	24
2.5.4	<i>BLAGOVNA ZNAMKA DEMETER</i>	25
2.6	ORGANIZACIJE EKOLOŠKIH KMETOVALCEV	26
2.6.1	<i>ZVEZA ZDRUŽENJ EKOLOŠKIH KMETOV SLOVENIJE (ZZEKS)</i>	27
2.6.2	<i>ZVEZA DRUŠTEV ZA BIOLOŠKO-DINAMIČNO GOSPODARJENJE AJDA – DEMETER SLOVENIJA</i>	27
2.7	DRŽAVNE PODPORE EKOLOŠKEMU KMETIJSTVU	28
2.7.1	<i>AKCIJSKI NAČRT RAZVOJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA DO LETA 2015</i>	29
2.8	PRISOTNOST EKOLOŠKIH ŽIVIL NA TRGU	30
2.8.1	<i>EKOLOŠKE TRŽNICE</i>	30
2.8.2	<i>PRODAJA NA KMETIJI</i>	30
2.8.3	<i>TRGOVINSKE VERIGE IN SPECIALIZIRANE TRGOVINE</i>	31
2.9	SHEMA PRIKAZA PREHODA OD ODLOČITVE ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO DO VSTOPA NA TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV	32
3	RAZISKAVE EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA	33
3.1	SOCIALNODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	33
3.2	SOCIALNA OMREŽJA EKOLOŠKIH KMETOVALCEV	35
3.3	ODLOČITEV ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO	36
3.3.1	<i>MOŽNOSTI KONVENCIONALNIH KMETOVALCEV ZA PREUSMERITEV V EKOLOŠKO KMETIJSTVO</i>	38
3.4	TRŽNE MOŽNOSTI.....	39
3.5	TEŽAVE IN OVIRE	39
4	RAZISKAVA O EKOLOŠKIH KMETOVALCIH V SLOVENIJI	40
4.1	UVOD	40
4.2	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	40
4.3	METODA	41
4.4	INTERVJU	41

4.5	UGOTOVITVE RAZISKAVE	42
4.6	SOCIALNODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI – OPIS VZORCA	42
4.6.1	<i>MOTIVI ZA SPREJETJE EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA</i>	44
4.6.2	<i>TEŽAVE IN OVIRE</i>	48
4.6.3	<i>ZDRUŽEVANJE KMETOV IN DOSTOP DO INFORMACIJ</i>	50
4.6.4	<i>TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV</i>	51
4.6.5	<i>OCENA STANJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA</i>	53
5	NAJPOMEMBNEJŠE UGOTOVITVE RAZISKAVE O EKOLOŠKIH KMETOVALCIH	55
6	ZAKLJUČEK	58
7	LITERATURA	60

Kazalo slik

SLIKA 2.1: SKUPNO ŠTEVILO EKOLOŠKIH KMETIJ V KONTROLI V SLOVENIJI, 1998–2009	13
SLIKA 2.2: DRŽAVNI ZAŠČITNI ZNAK »EKOLOŠKI«	23
SLIKA 2.3: EVROPSKI ZNAK EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA, V VELJAVI DO 1. JULIJA 2010	24
SLIKA 2.4: EVROPSKI ZNAK EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA, V VELJAVI OD 1. JULIJA 2010	24
SLIKA 2.5: ZNAK BLAGOVNE ZNAMKE BIODAR	25
SLIKA 2.6: ZNAK BLAGOVNE ZNAMKE DEMETER	26
SLIKA 2.7: PRIKAZ PREHODA OD ODLOČITVE ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO DO VSTOPA NA TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV.....	32

Kazalo tabel

TABELA 2.1: SKUPNO ŠTEVILO EKOLOŠKIH KMETOVALCEV PO POSAMEZNIH DRŽAVAH ČLANICAH EVROPSKE UNIJE, 2008	14
TABELA 2.2: PREGLED RAZVOJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA V SLOVENIJI.....	16
TABELA 4.1: OPIS VZORCA	43

1 UVOD

V današnjem času je vse večja pozornost potrošnikov usmerjena h kakovosti prehrane, povečuje se osveščenost o načinu njene predelave in pridelave, prav tako pa smo pripravljeni odšteti vse večje količine denarja v zameno za zagotovilo o prehrani, ki je boljša za naše zdravje.

Ekološko kmetijstvo bi lahko označili kot odziv na probleme, ki jih v sodobnem svetu povzroča intenzivno kmetijstvo. Rešitev predstavlja trajnostni način kmetovanja, »ki temelji na ravnovesju v sistemu tla-rastline-živali-človek in sklenjenem kroženju hranil v njem« (Bavec in drugi 2001, 9).

V primerjavi z drugimi metodami kmetovanja je ekološko kmetovanje zaradi narave dela v veliko pogledih zahtevnejše, vendar pa je prispevek, ki ga s svojim načinom dela prinese okolju, neprecenljiv. Bistvo ekološkega kmetijstva je delo skupaj z naravo. V grobem je ekološka metoda kmetovanja opredeljena kot dejavnost, v kateri so strogo določeni kriteriji pridelovanja in različne prepovedi.

Ekološko kmetovanje ne pomeni samo metode kmetovanja, ampak opredeljuje tudi način življenja in mišljenja. Kmetovalec namreč s sprejetjem metode sprejme tudi specifični način življenja.

Potrošniki postajajo vedno bolj ozaveščeni glede zdrave hrane, kar povečuje potrošnjo ekoloških pridelkov oz. živil. V Sloveniji v zadnjem času povpraševanje presega ponudbo (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 16). S povečanjem števila ekoloških kmetovalcev bi na trgu lahko povečali ponudbo ekoloških pridelkov oz. živil. Za spodbujanje zanimanja za ekološko kmetijstvo je bistveno poznavanje ekoloških kmetovalcev. Raziskave, ki se osredotočajo na ekološke kmetovalce, nam lahko podajo širši vpogled v razumevanje ekološkega kmetijstva.

Diplomsko delo je sestavljeno iz teoretičnega pregleda stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji in dosedanjih raziskav ter primarne raziskave, ki sem jo opravila v obliki intervjujev s slovenskimi ekološkimi kmetovalci. V prvem delu se diplomsko delo osredotoča na opredelitev pojma ekološko kmetijstvo in opis njegovega stanja, vzrokov za spremembe v pridelavi oz. predelavi živil, razširjenosti ekološkega kmetovanja ter zakonskih regulativ in vladne iniciative. Pomemben premik na tem področju se je namreč zgodil tudi s sprejetjem zakonov in ustanovitvijo organizacij, ki skrbijo za kontrolo in preprečujejo tako zlorabo položaja ekoloških kmetovalcev kot tudi zaščito potrošnikov.

Teoretični del je nadgrajen z raziskavo o ekoloških kmetovalcih, s katero so podrobneje raziskani motivi, ki vodijo posameznika v odločitev za ekološko kmetijstvo, s kakšnimi težavami se soočajo ter kako nastopajo na trgu.

2 OPREDELITEV POJMA EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Bistveno pri ekološkem kmetijstvu je, da se celoten kmetijski ekosistem obravnava kot organizem, katerega sestavni deli – »rastlinska hranila v tleh, organske snovi, mikroorganizmi, žuželke, rastline, živali in ljudje« – s součinkovanjem oblikujejo celovit sistem (Lampkin v Best 2009, 199).

Metoda ekološkega kmetovanja si prizadeva za ohranjanje rodovitnosti tal ter zmanjšanje vplivov na okolje (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 5).

Bavec s sodelavci (2001, 39) opredeljuje osnovne prepovedi v ekološkem kmetijstvu:

- *uporaba kemično sintetičnih sredstev za varstvo rastlin,*
- *uporaba razkuženega semena,*
- *uporaba lahko topnih mineralnih gnojil in sintetičnih dodatkov,*
- *uporaba surovin živalskega izvora v krmilih,*
- *uporaba gensko spremenjenih organizmov ter preventivno zdravljenje živali s kemoterapevtiki.*

Metode, ki se uporabljajo v ekološkem kmetijstvu, »temeljijo na racionalni rabi naravnih virov«, med katere sodijo »kolobar, pridelovanje vmesnih posevkov z metuljnicami, ki vežejo dušik, živalska gnojila, zeleno gnojenje in kompost, biotični nadzor škodljivcev, na bolezni in škodljivce odporne sorte rastlin in druge tehnike« (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 5).

Bavec s sodelavci (2001, 9) v priročniku Ekološko kmetijstvo opredeljuje osnovna načela ekološkega kmetijstva:

- *ohranjanje rodovitnosti tal, pri čemer je ključna metoda kolobar,*
- *preprečevanje pojava bolezni, škodljivcev in plevela z izbiro odpornejših sort in uporabo biotičnih in biotehničnih sredstev,*
- *uporabe doma pridelane ekološke krme za živali ter 180 dni proste paše letno,*
- *za živali v hlevu so določeni minimalni standardi, pri čemer je pomembna tako osvetlitev in zračnost kot tudi velikost in kakovost ležišč.*

Znotraj ekološkega kmetijstva poznamo tudi posebno obliko kmetovanja, tj. kmetovanje po biološko-dinamični metodi, ki velja za prvo obliko ekološkega kmetovanja. Utemeljitelj te metode je avstrijski filozof Rudolf Steiner. Od klasične ekološke pridelave se razlikuje po tem, da se pri tej metodi večkrat uporabljajo sicer za ta način kmetovanja dovoljena sredstva za uničevanje škodljivcev, pri biološko-dinamični pa se ne uničuje škodljivcev neposredno, ampak se ustvarja pogoje, pri katerih se kulturne rastline »povežejo z energijami, ki so vir življenja« (Kmetija Demeter 2010).

Ekološko kmetijstvo ne prispeva samo k ohranjanju rodovitnosti tal, skrbi za okolje, minimiziranju njegove obremenitve, ohranjanju biotske raznovrstnosti, trajnostnemu gospodarjenju »z neobnovljivimi naravnimi viri ter živalmi ustrezne reje«, temveč ima pomemben prispevek tudi na družbeni ravni, saj ustvarja delovna mesta (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 5). Ustvarjanje trajnostnega sistema, za katerega si ekološko kmetijstvo prizadeva, vključuje tako okoljske in ekonomske kot tudi družbene vidike (Padel 2001, 42).

Cilj ekološkega kmetijstva je poleg prizadevanja za zmanjšanje porabe energije in uporabo obnovljivih virov tudi ohranitev majhnih, regionalno usmerjenih kmetijskih enot, kot so družinske kmetije (Bioland v Best 2009, 199).

Pristop, ki se izraža v ekološkem kmetijstvu, je celostni in ne redukcionistični, saj je osredotočen na »delo skupaj z naravo namesto proti njej« (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 5).

Sistem ekološkega kmetovanja temelji na tehnologiji, ki deluje na podlagi naravnih metod, hkrati pa s stalno in dosledno kontrolo pridelave ter predelave pridelkov oz. živil zagotavlja visoko prehransko vrednost živil ter večjo varnost potrošnikov (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 5).

Prispevek ekološkega kmetijstva ni viden samo v koristi za okolje, dobrobiti živali in razvoju podeželja, ampak igra tudi pomembno vlogo na trgu. Ekološko kmetijstvo oskrbuje specifičen trg, s katerim se zadovoljuje povpraševanje potrošnikov po ekoloških živilih, in na ta način igra v družbi dvojno vlogo (EUR-Lex 2010).

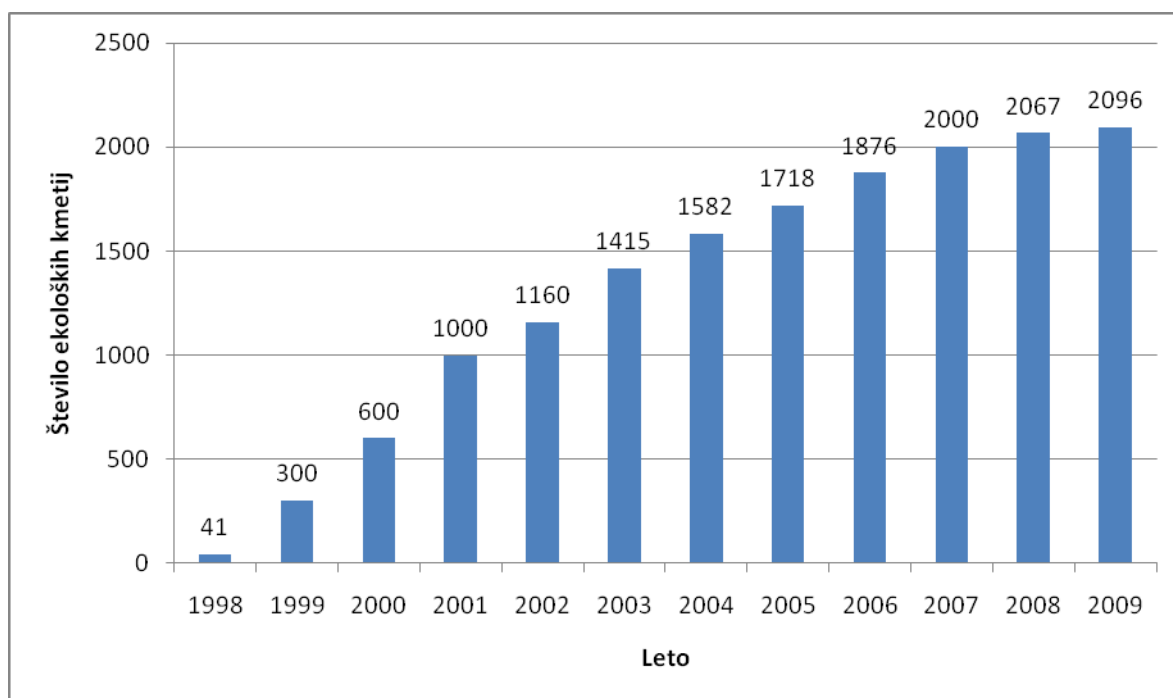
Duram (2005, 3) ekološko kmetijstvo opredeljuje tudi kot:

- različno, vendar ne le glede načina pridelave, ampak tudi glede načina prodaje izdelkov,
- neodvisno od prevladujočih tehnik pridelave,
- tehnološko napredno, saj poteka vpeljava drugačnih načinov pridelave, kot so kolobarjenje, uporaba novih strojev in pripomočkov ter spoznavanje novih tržnih poti za boljše prilagajanje potrebam potrošnikov.

2.1 RAZŠIRJENOST EKOLOŠKEGA KMETOVANJA

Podatki o številu kmetij, ki ponujajo ekološko pridelana živila, sicer kažejo, da se številko kmetij povečuje (glej sliko 2.1), vendar pa vpogled v podatke kaže, da se je število ekoloških kmetij v zadnjih letih v primerjavi s prvimi leti zmanjšalo. V kontrolo ekološke pridelave in predelave je bilo v letu 1998 vključenih 41 pridelovalcev, v letu 2009 pa je bilo vključenih 2.096 kmetijskih gospodarstev, kar je 2,6 % vseh kmetij v Sloveniji. V letu 2009 se je vpisalo 29 novih ekoloških kmetovalcev, medtem ko so se številke v prvih letih gibale med 200 in 400 novih kmetovalcev (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, 2010a).

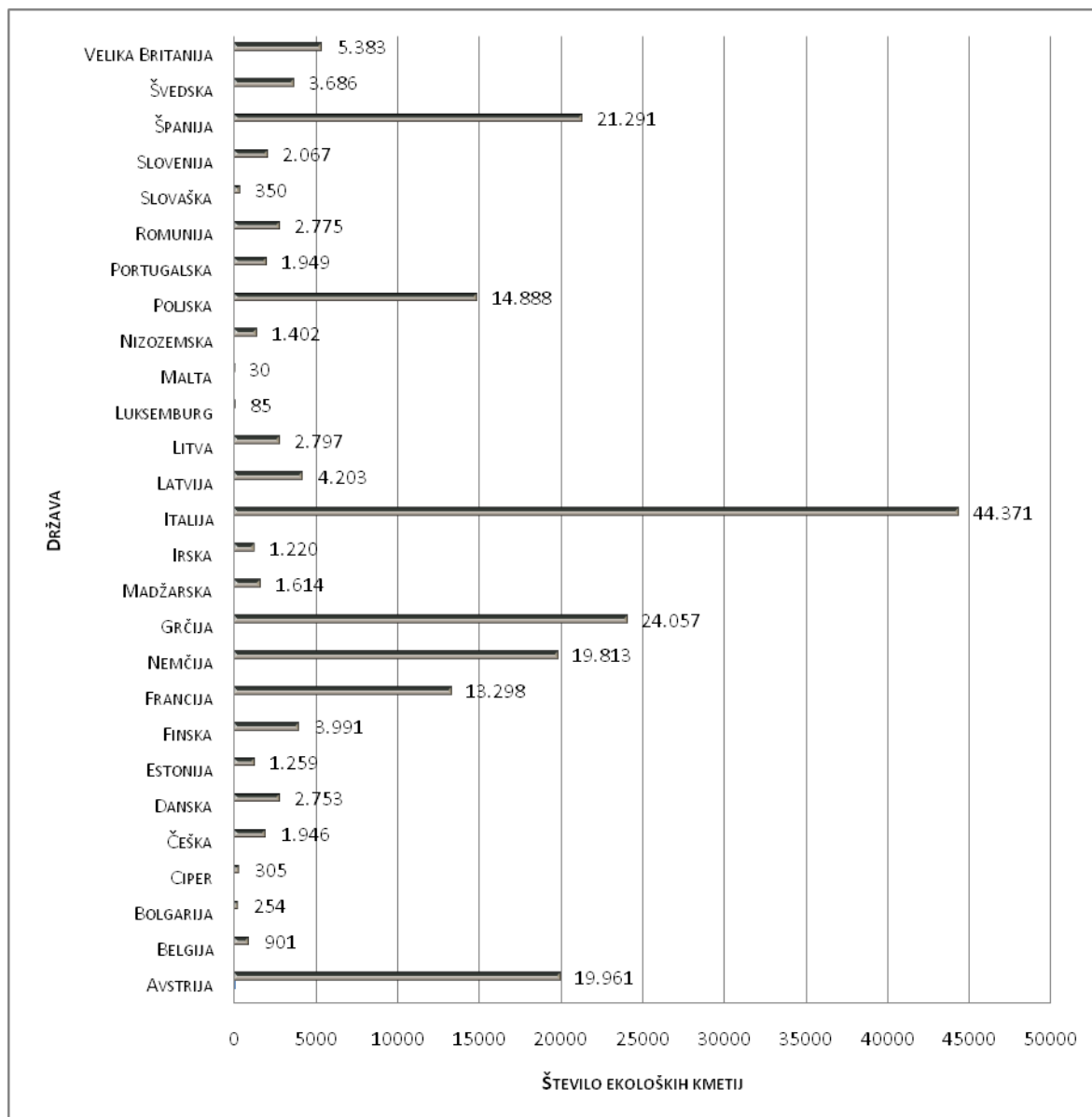
Slika 2.1: Skupno število ekoloških kmetij v kontroli v Sloveniji, 1998–2009



Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2010a).

Podatki za leto 2008 (glej sliko 2.2) kažejo, da je država z največjim številom ekoloških kmetovalcev Italija, država z najmanjšim številom pa Malta. Slovenija se je uvrstila na trinajsto mesto od skupno sedemindvajset držav članic Evropske unije.

Tabela 2.1: Skupno število ekoloških kmetovalcev po posameznih državah članicah Evropske unije, 2008



Vir: Organic-world.net (2010).

Vzrok hitrega naraščanja pa ni samo v povečanem zanimanju pridelovalcev, ampak tudi v vse večjem povpraševanju po izdelkih ekološke pridelave, kar kaže na povečanje ozaveščenosti ter zahtevnosti potrošnikov, ki povprašujejo po kakovostnih in zdravstveno neoporečnih živilih (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 11).

2.2 DOSEDANJI RAZVOJ EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

Začetek ekološkega kmetijstva bi lahko označili bodisi »kot odziv na težave z rodovitnostjo tal ter posledičnega zmanjšanja pridelka bodisi kot ukrep proti začetkom krize v kmetijskem sektorju« (Vogt v Best 2009, 200).

Razvoj ekološkega kmetijstva sega v dvajseta leta prejšnjega stoletja. Razvil se je s posebno vejo ekološkega kmetijstva, tj. kmetijstva po biološko-dinamični metodi (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 6).

Naraščajoče povpraševanje po ekoloških živilih oz. proizvodih je spodbudilo razvoj potrebnih standardov in nadzora, ki so se sprva razvili »na zasebni ravni v okviru združenj za ekološko kmetovanje« (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 6), kar je botrovalo k dokončni uveljavitvi ekološkega kmetijstva v »šestdesetih in sedemdesetih letih prejšnjega stoletja« (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 6). Leta 1972 je bila tako ustanovljena Mednarodna zveza gibanj za ekološko kmetijstvo (IFOAM), ki je leta 1982 izdala prve Temeljne standarde za ekološko kmetijstvo in predelavo živil, veljavne kot mednarodno priznane osnove za certifikacijo ekoloških živil (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 6).

V Sloveniji beležimo razvoj ekološkega kmetijstva kasneje kot drugod, saj začetki segajo v devetdeseta leta. Pomembni mejniki so predstavljeni v časovnem pregledu, in sicer v tabeli 2.2 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2010b).

Tabela 2.2: Pregled razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji

LETO	DEJAVNOST	USTANOVITVE DRUŠTEV IN ZDRUŽENJ	ZAKONODAJA, PRAVILNIKI	STROKOVNI DOGODKI (seminarji, izobraževanja) IN PROJEKTI NEVLADNIH ORGANIZACIJ	TRŽENJE PROIZVODOV IN ŽIVIL	MEDNARODNA SODELOVANJA
1988		'Vrtičkarska univerza'- Društvo Mikrokozmos				
1991		Biološko-dinamično društvo AJDA	Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano)	Prvi poskusi ekološke pridelave in posamezna predavanja gostujočih profesorjev iz tujine		
		Združenja ekoloških kmetov Slovenije (ZEKS)				
1996-1997				Prva organizirana predavanja in tečaji za kmetijske svetovalce v okviru Kmetijske svetovalne službe		
1998						Izvedene prve kontrole kontrolorjev iz ABG (Austria Bio Garantie)
1999		Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS)			Otvoritev ekološke tržnice v Ljubljani	
2000			Zakon o kmetijstvu (Ur. l. RS, št. 54/2000)	Biosimpozij Alpe-Jadran v Mariboru	Otvoritev ekološke tržnice v Mariboru	
					Vzpostavitev prvih kontaktov s pridelovalci ekološko pridelanega sadja in zelenjave v Mercatorju	
2001			Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 31/2001)			
			Pravilnik o tehničnih in organizacijskih pogojih, ki jih morajo izpolnjevati organizacije za kontrolo ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 56/2001)			
			Imenovanje organizacije za kontrolo (Ur. l. RS, št. 82/2001)			

2003	Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 52/2003)				Podpis Listine o sodelovanju v okviru pobude Ekoregija ALPE JADRAN. V to regijo sta poleg Slovenije vključeni še Avstrija (avstrijska Koroška, avstrijska Štajerska) in Italija (Furlanija, Julijska krajina).*
	Pravilnik o določitvi območij v Republiki Sloveniji, ki so primerna za ekološko čebelarjenje z izdelano karto neprimernih območij za ekološko čebelarjenje v Republiki Sloveniji (Ur. l. RS, št. 52/2003)				
2004	Odločba o imenovanju delovne skupine za pripravo slovenskega akcijskega načrta	Ekosimpozij Alpe-Jadran v Ljubljani: Ekološko kmetijstvo in gensko spremenjeni organizmi	Aktivne so ekološke tržnice v Ljubljani, Mariboru, Celju, Kranju in Novem mestu.		
	Sklep Vlade RS o problematiki soobstoja GSO (11. marec 2004)				
	Sprejetje evropskega akcijskega načrta za ekološko kmetijstvo in prehrano (10. junij 2004)				
	Z vstopom v EU veljajo neposredno za Slovenijo tudi vsi amandmaji k Uredbi EU, 2092/91 o ekološkem načinu pridelovanja in ustreznem označevanju kmetijskih pridelkov oziroma živil.				
	Imenovanje dveh organizacij za kontrolo (Ur. l. RS, št. 138/2004)				
2005	Posvet Strategija razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji, Državni zbor RS, 19. maj – zaključek projekta Prispevek slovenskih NVO k akcijskemu načrtu	Začetek projekta Prispevek slovenskih NVO k akcijskemu načrtu za ekološko kmetijstvo (Inštitut za trajnostni razvoj, Ljubljana)		Sodelovanje v stalnem odboru za ekološko kmetijstvo pri Evropski komisiji – spremembe predpisov EU	
	Priprava sprememb slovenskega pravilnika o ekološkem kmetijstvu				
2006	Sprejet nov Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil (Ur. l. RS, št. 128/2006)				
	Imenovanje treh organizacij za kontrolo				
	Aktivno sodelovanje v delovni skupini za ekološko kmetijstvo pri pripravi nove uredbe za ekološko kmetijstvo, ki z l. 2009 zamenja do takrat veljavno Uredbo 2092/91.				
2007	Pravilnik o spremembah in dopolnitvah Pravilnika o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oz. živil (Ur. l. RS, št. 21/2007, št. 37/2007)				

		<p>Decembra pridobijo s strani slovenske akreditacije tri organizacije za kontrolo in certificiranje ekoloških pridelkov in živil akreditacijsko listino, s katero se priznava izpolnjevanje zahtev standarda SIST 45011.</p> <p>Sprejetje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 z dne 28. junija 2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov in razveljavitvi Uredbe (EGS) št. 2092/91</p>			
2008		<p>Sprejetje Uredbe Komisije (ES) št. 889/2008 z dne 5. septembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 o ekološki pridelavi in označevanju ekoloških proizvodov glede ekološke pridelave, označevanja in nadzora</p> <p>Sprejetje Uredbe Komisije (ES) št. 1235/2008 z dne 8. decembra 2008 o določitvi podrobnih pravil za izvajanje Uredbe Sveta (ES) št. 834/2007 v zvezi z ureditvami za uvoz ekoloških proizvodov iz tretjih držav</p>			
2009					Začetek EU promocije (http://ec.europa.eu/agriculture/organic/home_sl)

* Listina navedene države zavezuje k pospeševanju in povezovanju ekološkega kmetijstva

na medregijski ravni. Skladno z usmeritvami ekološkega kmetovanja se omenjena pobuda zavzema tudi za vzpostavitev meddržavne regije brez gensko spremenjenih organizmov.

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (2010b).

Kot začetek ekološkega kmetijstva v Sloveniji štejemo ustanovitev društva Mikrokozmos, ki so ji sledile ustanovitve drugih društev in združenj, kot sta društvo Ajda ter Združenje ekoloških kmetov Slovenije, iz katerega se je s pomočjo ostalih štirih regionalnih združenj leta 1999 razvilo skupno združenje Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije.

Opaznejši razvoj je zaslediti leta 1991, ko je Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano objavilo Priporočila za ekološko kmetovanje v Sloveniji, na podlagi katerih je bil leta 2000 sprejet Zakon o kmetijstvu (Ur. l. RS, št. 54/2000).

V obdobju med objavo Priporočil in sprejetjem Zakona o kmetijstvu so se v spodbujanje ekološkega kmetijstva vključile tudi kmetijske svetovalne službe s tečaji in predavanji za kmetijske svetovalce. V istem obdobju so kontrole ekoloških kmetovalcev opravljali avstrijski nadzorniki, kar pa se je leto po sprejetju Zakona o kmetijstvu spremenilo z imenovanjem slovenske organizacije za kontrolo. Leta 2001 je v veljavo stopil Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oz. živil (Ur. l. RS, št. 31/2001), ki je bil dopolnjen leta 2003 (Ur. l. RS, št. 52/2003).

Leta 2006 je bil sprejet nov pravilnik (Ur. l. RS, št. 128/2006), leto kasneje pa je začela veljati njegova dopolnjena verzija (Ur. l. RS, št. 21/2007, št. 37/2007).

Leta 2004 se je število kontrolnih organizacij povečalo na dve organizaciji. Leta 2006 je bila imenovana še tretja kontrolna organizacija. Najbolj verjetno je to zaradi naraščanja števila ekoloških kmetij, kar kaže tudi trend prodiranja ekoloških izdelkov na trg. Prva ekološka tržnica je začela delovati leta 1999 v Ljubljani, leto kasneje ji je sledila otvoritev ekološke tržnice v Mariboru, leta 2004 pa so bile ekološke tržnice tudi v Celju, Kranju in Novem mestu. V Mercatorju so leta 2000 prvič vzpostavili stik z ekološkimi pridelovalci in ponudbo razširili z ekološko pridelanim sadjem in zelenjavo.

2.3 PREUSMERITEV IZ KONVENCIONALNEGA V EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Prva faza na poti do ekološkega kmetovanja je preusmeritev. Pred preusmeritvijo mora biti kmetovalec seznanjen z zahtevami in omejitvami, ki veljajo v ekološkem kmetijstvu, pri čemer so mu lahko v veliko pomoč izobraževanja v obliki seminarjev in tečajev, ki jih organizirajo Kmetijske svetovalne službe ali Združenja ekoloških kmetov (Ekonet 2007, 25).

Razlogov za preusmeritev v sistem kontrolirane ekološke pridelave je več. Na eni strani imamo ekološke, pri katerih je pomembna ohranitev naravnih bogastev in biološke raznovrstnosti, skrb za okolje in živali ter varovanje tal, ter gospodarske razloge, pri katerih je bistvena zadovoljitev povpraševanja na trgu zaradi višjih subvencij in večjih možnosti za kmetovalce. Po drugi strani je razlog za preusmeritev tudi težnja po pridelavi zdravih, brez ostankov pesticidov in drugih zdravju škodljivih živil, hkrati pa je ekološka pridelava način mišljenja in življenja. Kljub navedenim dejavnikom je za preusmeritev najpomembnejša motivacija. Kmetovalec je primoran vpeljati drugačne metode pridelave, ki so v veliki meri zahtevnejše od konvencionalnih, zaradi česar mora biti pripravljen sprejemati novosti ter uvajati nove tržne poti (Bavec in drugi 2001, 20–21).

»Osnovna naloga preusmeritve je prilagoditi pridelavo naravnim danostim na kmetiji, da se lahko konča pridelovalni cikel (naravno kroženje hranil) ob povečanju rodovitnosti tal« (Bavec in drugi 2001, 25). Trajanje preusmeritve je odvisno od dotedanega načina pridelovanja, saj čas za prilagoditev potrebujejo tla, rastline in živali. Bolj kot je bilo dotedanje kmetijstvo intenzivno, z večjimi težavami se bo kmetovalec spopadal ob preusmeritvi. V večini primerov preusmerjanje iz konvencionalnega kmetovanja v ekološko traja dve leti, tri leta pa za trajne kulture. Kmetijski izdelki iz preusmerjene kmetije so lahko z blagovno znamko ekološke pridelave označeni šele po tretjem letu, pod pogojem, da so bile vse kontrole pozitivne. Prvo leto preusmeritve se izdelke trži kot konvencionalne, v drugem in tretjem pa kot izdelke iz preusmeritve, kjer ponovno velja pogoj, da so bile kontrole pozitivne (Bavec in drugi 2001, 25–33).

2.4 KONTROLA EKOLOŠKIH KMETIJ, CERTIFICIRANJE IN OZNACEVANJE

Pridelavo na ekoloških kmetijah nadzirajo kontrolne službe. Kontrola ekoloških pridelkov in živil je pomembna z vidika zagotavljanja kakovosti živil, ki morajo biti pridelana oz. predelana v skladu s predpisi, določenimi za ekološko kmetijstvo (Bavec in drugi 2001, 40).

V Sloveniji se kontrole ekoloških kmetij izvajajo od leta 1998. Od leta 2006 imamo tri slovenske kontrolne organizacije za ekološko kmetijstvo (Zveza potrošnikov Slovenije, 2010):

- Inštitut za kontrolo in certifikacijo Univerze Maribor (IKC),
- Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu in gozdarstvu (KON-CERT),
- Bureau Veritas, d. o. o.

Sistem kontrole vključuje preglede, ki se izvajajo vsaj enkrat letno ter certifikacijo pridelkov oz. živil (Bavec in drugi 2001, 40). Kontrola ter certificiranje ekoloških pridelkov zagotavljata varnost in zaščito tako pridelovalcu in potrošniku kot trgu samemu.

Pridelovalce varuje pred zlorabo besede »ekološki«, potrošnikom omogoča ločevanje ekološkega od neekološkega izdelka, na trgu pa zagotavlja učinkovito pot informacij od proizvajalcev do potrošnikov (Lohr 1998, 1125).

Certifikat »je uradni dokument, ki ga izda kontrolna organizacija, s katerim potrjuje skladnost pridelave, predelave, pakiranja, skladiščenja in transporta ekoloških pridelkov, živil in krmil, z veljavnimi predpisi za ekološko kmetijstvo« (Bavec in drugi 2001, 53).

Certifikat »ekološki« dobi izdelek oz. živilo, če ustreza naslednjim pogojem:

- *je bil pridelan oz. predelan brez uporabe gensko spremenjenih organizmov;*
- *živilo oziroma njegove sestavine niso bile podvržene ionizirajočemu sevanju;*
- *je bil pridelan in predelan brez uporabe sintetičnih snovi za pospeševanje ali zaviranje rasti rastlin oziroma živali (npr. rastni regulatorji, hormoni);*
- *je bila njegova pridelava oziroma predelava podvržena kontroli;*
- *živilo vsebuje najmanj 95 % sestavin kmetijskega izvora iz ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil;*
- *sta na označbi navedena ime oziroma firma organizacije za kontrolo ekoloških kmetijskih pridelkov oziroma živil;*
- *živilo ima potrebno dokumentacijo, ki je v skladu s pravilnikom.*

Z oznako ekološko ni dovoljeno označevati pridelkov oz. živil iz lova in ribolova (Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil 2001).

2.5 POSEBNI ZNAKI IN BLAGOVNE ZNAMKE

Na področju ekološkega kmetijstva poznamo različne znake in blagovne znamke. Razlika med njimi je ta, da znake podeljujejo posebne institucije (nacionalne ali mednarodne), medtem ko so blagovne znamke zasebne znamke organizacij, ki združujejo pridelovalce in predelovalce ekoloških izdelkov. Tako za znake kot za blagovne znamke pa velja, da mora biti izdelek, ki jih nosi, pridelan oz. predelan v skladu z načeli in pravili ekološkega kmetijstva.

2.5.1 DRŽAVNI ZAŠČITNI ZNAK »EKOLOŠKI«

Slovenske ekološke pridelke oz. živila, ki ustrezajo pravilom za ekološko kmetijstvo in imajo certifikat, se označuje z enotnim državnim znakom »ekološki«, pri čemer je državni zaščitni znak mogoče pridobiti za ekološka živila, ki vsebujejo najmanj 50 % ekoloških sestavin slovenskega izvora. Državni znak je za ekološke pridelke oziroma živila, ki so slovenskega izvora, obvezen (Repič in drugi 2005, 116).

Slika 2.2: Državni zaščitni znak »ekološki«



Vir: Zveza potrošnikov Slovenije (2010).

2.5.2 EVROPSKI ZNAK ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Ekološki pridelki oz. živila so lahko označeni tudi z evropskim znakom. Kmetijski izdelki oz. živila morajo biti pridelani oz. predelani skladno z Uredbo Evropske unije o ekološkem kmetijstvu, proizvedeni v državah EU ter iz sestavin, pridelanih v državah EU (Repič in drugi 2005, 116). V državah Evropske unije se uporabljajo tudi oznake »organsko« in »biološko« (Zveza potrošnikov Slovenija 2010).

Uporaba evropskega znaka za ekološke izdelke je obvezna od 1. julija 2010, kar omogoča, da potrošniki v EU ekološke izdelke odslej lažje prepoznajo (Zveza potrošnikov Slovenija 2010).

Slika 2.3: Evropski znak ekološkega kmetijstva, v veljavi do 1. julija 2010



Vir: Zveza potrošnikov Slovenije (2010).

Slika 2.4: Evropski znak ekološkega kmetijstva, v veljavi od 1. julija 2010



Vir: Evropska komisija (2010).

2.5.3 BLAGOVNA ZNAMKA BIODAR

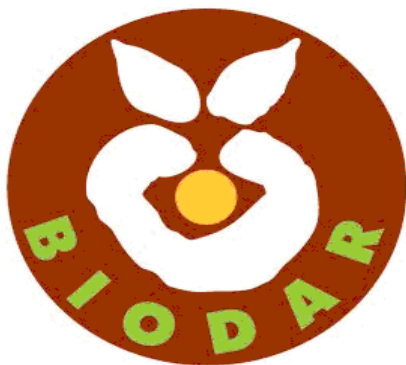
»Biodar je kolektivna blagovna znamka za pridelke in živila, ki so pridelana in predelana po standardih za ekološko kmetovanje Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije« (Repič in drugi 2005, 116). Biodar velja za »prvo slovensko registrirano blagovno znamko« (Repič in drugi 2005, 116), katere standardi za označevanje živil temeljijo na mednarodnih temeljnih standardih IFOAM.

Standardi IFOAM se od državnih predpisov in zakonodaje EU ne razlikujejo, le glede posameznih zahtev so strožji (Repič in drugi 2005, 116).

Znamka Biodar na trgu zagotavlja večjo verodostojnost ter boljše jamstvo potrošnikom, kar omogoča kmetom, ki so člani Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije, boljši položaj tudi v okviru EU (Repič in drugi 2005, 116).

Po podatkih Zveze združenj ekoloških kmetov Slovenije je imelo v letu 2009 sklenjeno pogodbo za uporabo blagovne znamke Biodar 117 slovenskih ekoloških kmetij oziroma pridelovalcev in 4 kooperanti oziroma predelovalci (Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije 2010).

Slika 2.5: Znak blagovne znamke Biodar



Vir: Zveza potrošnikov Slovenije (2010).

2.5.4 BLAGOVNA ZNAMKA DEMETER

Demeter je ena izmed prvih mednarodnih blagovnih znamk za pridelke in živila, ki ustrezajo standardom za biološko-dinamično kmetovanje. Standardi Demeter so strožji in presegajo zahteve državnih predpisov ter zakonodaje EU (Repič in drugi 2005, 116).

V letu 2002 je bilo po podatkih Zveze društev za biološko-dinamično gospodarjenje Ajda – Demeter Slovenija včlanjenih 37 članov, ki so uporabljali blagovno znamko Demeter (Zveza, Ajda 2007).

Slika 2.6: Znak blagovne znamke Demeter



Vir: Zveza potrošnikov Slovenije (2010).

2.6 ORGANIZACIJE EKOLOŠKIH KMETOVALCEV

Združevanje ekoloških kmetovalcev v organizacije je za kmetovalce prostovoljno. V Sloveniji poznamo dve večji organizaciji, kjer lahko člani pridobijo blagovno znamko, ki omogoča kmetovalcem boljšo promocijo ter pomoč pri trženju ekološko pridelanih in predelanih živil. Članstvo ekološkim kmetovalcem nudi tudi podporo pri vprašanih ekološkega kmetovanja, organizirajo se delavnice in seminarji. V okviru dejavnosti organizacij je tudi izvajanje projektov na področju ekološkega kmetijstva.

2.6.1 ZVEZA ZDRUŽENJ EKOLOŠKIH KMETOV SLOVENIJE (ZZEKS)

Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije je bila ustanovljena junija 1999 (Slabe 2000, 256). V letu 2009 je Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije ali Zveza Biodar štela osem regionalnih združenj slovenskih ekoloških kmetov s skupno 1.027 kmetijami, ki so bile vključene v nadzor ekološke pridelave (Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije 2010).

Ključna dejavnost Zveze je promocija lastne blagovne znamke za ekološka živila Biodar. Na splošno pa poskuša Zveza »krepiti razvoj ekološkega kmetijstva z združevanjem moči posameznikov« (Fras 2010).

2.6.2 ZVEZA DRUŠTEV ZA BIOLOŠKO-DINAMIČNO GOSPODARJENJE AJDA – DEMETER SLOVENIJA

Društvo za biološko-dinamično gospodarjenje Ajda Vrzenec je bilo ustanovljeno leta 1991, kasneje pa je bila ustanovljena Zveza društev za biološko-dinamično gospodarjenje AJDA - DEMETER Slovenija. Leta 2004 je bilo v iniciativi Demeter Slovenija v nadzor ekološko biološko-dinamične pridelave vključenih 37 kmetij (Slabe 2005, 3).

Za kmetijske pridelke oz. živila, pridelane oz. predelane po biološko-dinamični metodi, je registrirana mednarodna kolektivna blagovna znamka Demeter, ki jo kot članica Demeter International uporablja tudi Zveza društev za biološko-dinamično gospodarjenje Ajda – Demeter Slovenija (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 26).

2.7 DRŽAVNE PODPORE EKOLOŠKEMU KMETIJSTVU

Posledice intenzivnega kmetovanja postaja vse večja težava naše družbe, zato skuša država s kmetijsko-okoljskimi programi podpreti kmetovalce, ki so pripravljene zmanjševati intenzivnost kmetovanja in preiti na okolju prijaznejše načine kmetovanja (Udovč 2001, 101–102).

Čeprav začetki ekološkega kmetijstva v Sloveniji segajo v pozna osemdeseta leta, se je razvoj na področju finančnih podpor začel v poznih devetdesetih. Prve finančne podpore za pridelavo različnih kultur so ekološki kmetovalci dobili leta 1999 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 11).

Leta 2001 je bil v Sloveniji sprejet kmetijski okoljski program – SKOP, katerega namen je okolju prijazno kmetijstvo, ki »varuje zdravje ljudi, zagotavlja trajnostno rabo naravnih virov in omogoča zmanjševanje negativnih vplivov kmetijstva na okolje« (Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja 2010).

Cilji programa niso samo kmetijski in okoljski, ampak so hkrati tudi družbeni, saj si omenjeni program prizadeva za izboljšanje življenjskega standarda na podeželju ter varovanje tradicionalne podeželske krajine (Udovč 2001, 103). V sklopu tega programa so se izvajala tudi izobraževanja, namenjena tako kmetom kot uslužbencem državne uprave, ter promocije za informiranje javnosti ter potrošnikov (Udovč 2001, 106). Program SKOP je s finančnimi podporami podpiral ekološke kmetovalce vse do leta 2003 (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 11). Program za razvoj podeželja, ki se izvaja že od leta 2004, je namenjen tako konvencionalnim kot ekološkim kmetovalcem, pri čemer so ekološki kmetovalci upravičeni do bistveno višjih finančnih podpor.

V sklopu novega programskega obdobja Programa razvoja podeželja 2007–2013 so ekološki kmetovalci upravičeni do podpor pri naložbah, izboljšanju in razvoju infrastrukture, delnega kritja stroškov kontrole in pospeševanju prodaje proizvodov ekološkemu kmetijstvu. Velik poudarek pa je dan tudi podpori mladim kmetom pri prevzemih kmetij (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2010c).

Ekološko kmetijstvo je pri oblikovanju raziskovalnih programov deležno tudi podpore drugih ministrstev.

2.7.1 AKCIJSKI NAČRT RAZVOJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA DO LETA 2015

V Sloveniji je bil leta 2005 sprejet Nacionalni akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015, ki podaja analize, predloge, cilje in ukrepe, s katerimi bodo pripomogli k trajnostnemu razvoju ekološkega kmetijstva v Sloveniji (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 7).

Poglavitni cilji akcijskega načrta so usmerjeni na eni strani v povečanje deleža ekoloških kmetij ter povečanje prodanih količin ekoloških proizvodov slovenskega porekla, na drugi strani pa k omogočanju večjega vključevanja nevladnih organizacij ter sodelovanja s tujimi organizacijami in državami članicami na področju ekološkega kmetovanja (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 32).

Zastavljene cilje naj bi dosegli s povezovanjem različnih sektorjev za pridelavo oziroma predelavo ter prodajo in promocijo ekoloških pridelkov in živil, z izobraževanjem in osveščanjem javnosti o prednostih ekološkega kmetijstva ter s tem spodbujanjem zaupanja v ekološke pridelke in živila. Obenem si bodo prizadevali za omogočanje enakovrednega položaja slovenskih ekoloških proizvodov na celotnem trgu EU z možnostjo lažje preusmeritve v ekološko kmetijstvo in s spodbujanjem razvoja raziskav na tem področju (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano 2005, 8).

2.8 PRISOTNOST EKOLOŠKIH ŽIVIL NA TRGU

Za ekološko kmetijstvo je v precejšnji meri značilna neposredna prodaja na kmetijah in ekoloških tržnicah. Prodaja na kmetijah pogosto poteka tudi prek turizma na kmetiji. Delež prodaje prek trgovinskih verig ter specializiranih trgovin se povečuje, čeprav ostaja ponudba manjša kot pri neposredni prodaji.

2.8.1 EKOLOŠKE TRŽNICE

»Tržnice z živili iz nadzorovane ekološke pridelave« – ekološke tržnice veljajo za »prvo organizirano tržno pot za slovenska ekoživila« (Slabe 2005, 9). Prvo ekološko tržnico smo v Sloveniji dobili v Ljubljani leta 1999, število tržnic pa se z leti povečuje. Prednosti ekoloških tržnic so predvsem v višjem iztržku, saj odtehta stroške trženja ter vzpostavitev neposrednega stika kupec-prodajalec. Ekološke tržnice lahko služijo tudi kot orodje za promocijo ekološkega kmetijstva in ekoloških živil.

Pomanjkljivosti ekoloških tržnic so sezonska ponudba pridelkov, njihove omejene količine ter omejen doseg za potrošnike, saj so ekološke tržnice omejene tako lokacijsko kot časovno. Kljub temu pa so ekološke tržnice pomembna tržna pot za ekološke pridelke in izdelke (Slabe 2005, 9).

2.8.2 PRODAJA NA KMETIJI

Večina ekoloških kmetij svoje izdelke prodaja neposredno na svojih kmetijah, poznamo pa tudi ekološke turistične kmetije, ki jih je bilo v Sloveniji v letu 2004 registriranih 39. »Pretežni del jih je včlanjenih v Zvezo Biodar, več kot polovica jih uporablja tudi znamko Biodar« (Slabe 2005, 9). Turizem na ekoloških kmetijah je tesno povezan s prodajo na kmetiji, značilno je »srečanje ponudnika in turista, ki je hkrati povpraševalec« (Fras 2010).

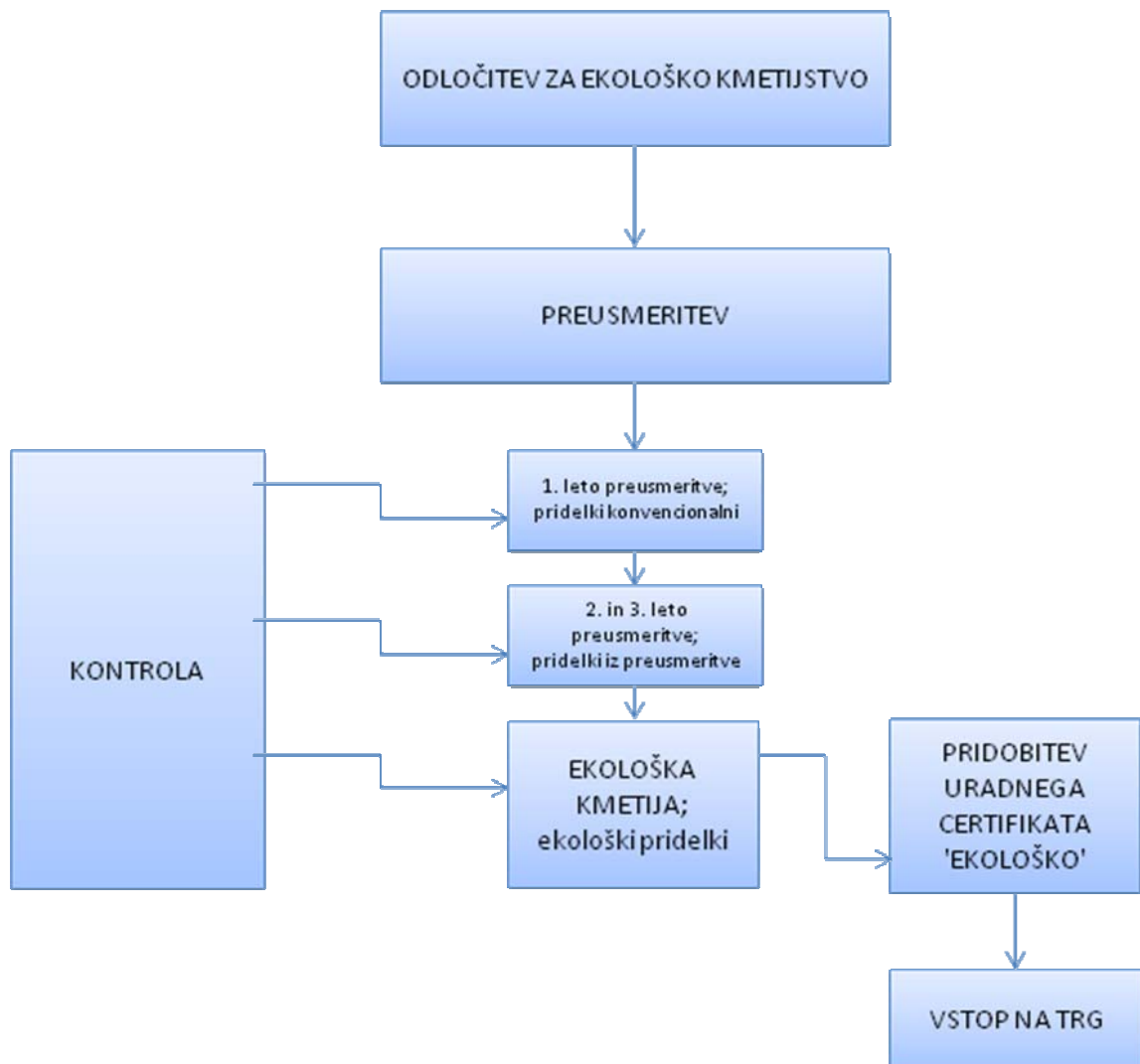
Primc (2010) je na seminarju izpostavil, da je turizem na ekoloških kmetijah »motor za razvoj podeželja in alternativa množičnemu 'industrijskemu' turizmu«.

2.8.3 TRGOVINSKE VERIGE IN SPECIALIZIRANE TRGOVINE

Prodaja v trgovinskih verigah in specializiranih trgovinah ostaja po večini odvisna od uvoza ekoloških pridelkov in živil, saj je zaradi nezadostnih količin in slabše organiziranosti ekoloških kmetovalcev težje zagotoviti stalnost na trgu (Slabe 2005, 6). Možnosti ekoloških kmetovalcev pri prodoru na trg trgovinskih verig vidi Fras (2010) v povezavi pridelovalcev in predelovalcev v načrtne dogovore za pridelavo živil, s čimer bi lahko zagotovili večje količine izdelkov.

2.9 SHEMA PRIKAZA PREHODA OD ODLOČITVE ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO DO VSTOPA NA TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV

Slika 2.7: Prikaz prehoda od odločitve za ekološko kmetijstvo do vstopa na trg ekoloških pridelkov



3 RAZISKAVE EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

V nadaljevanju so predstavljeni povzetki raziskav s področja ekološkega kmetijstva, ki so se osredotočile na ekološke kmetovalce.

3.1 SOCIALNODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Rezultati raziskav ekološkega kmetijstva, ki so preučevali socialnodemografske značilnosti ekoloških kmetovalcev, so med seboj precej podobni.

Primerjava starostne strukture kaže, da se za ekološko kmetijstvo raje odločajo mlajši kmetje (Udovč in Perpar 2007). Raziskava med ekološkimi kmetovalci v Slovenski Istri je pokazala, da je 51 % starih do 59 let. V koroški regiji je podobno, saj je večina gospodarjev starih med 40 in 60 let (Rednak 2008; Podmenik 2009). Podobne rezultate kaže tudi ameriška raziskava (Walz 2004). Povprečna starost gospodarja na ekološki kmetiji je nižja od starosti gospodarja na konvencionalni kmetiji in znaša okrog 50 let (Walz 2004; Udovč in Perpar 2007).

Študija ekoloških kmetovalcev v Podravju je pokazala, da je med ekološkimi kmetovalci nekaj več žensk kot med konvencionalnimi (Udovč in Perpar 2007). Na splošno podatki ameriške raziskave kažejo, da med ekološkimi kmetovalci prevladujejo gospodarji moškega spola, saj je delež moških 78-odstoten (Walz 2004). Nasprotni trend pa kaže raziskava v Slovenski Istri. Delež žensk je presegel delež moških, vključenih v raziskavo (Podmenik 2009).

Rezultati analize izobrazbene strukture ekoloških kmetovalcev kažejo, da je za ekološko kmetijstvo značilna v povprečju višja izobraženost gospodarjev kmetij. Rezultati študij v Sloveniji so primerljivi z rezultati drugod. Med ekološkimi kmetovalci ima več kot polovica višjo ali visoko stopnjo izobrazbe (Walz 2004; Podmenik 2009).

Best (2009) pravi, da formalna izobrazba vpliva na odločitev sprejetja metode kmetovanja. Višja kot je izobrazba posameznika, relativno boljše bo vrednotil ekološko kmetovanje.

Raziskave kažejo, da so karakteristike kmetij lahko pomemben dejavnik pri odločitvah za sprejem ekološkega kmetijstva. V sklopu karakteristik se raziskave osredotočajo na velikost kmetij, tip kmetije in vrsto zaposlenosti kmetovalca na kmetiji.

Ameriška študija (Walz 2004) je pokazala, da so v primerjavi s konvencionalnimi kmetijami ekološke kmetije v povprečju manjše. V Sloveniji je povprečna ekološka kmetija večja kot konvencionalna (Ilič v Podmenik 2009), vendar je opaziti razlike glede na regijo. Raziskava podravske kmetij (Udovč in Perpar 2007) kaže, da so ekološke kmetije na tem območju v povprečju večje, medtem ko raziskava ekoloških kmetij v Slovenski Istri kaže, da so za to področje značilnejše manjše kmetije. Na podlagi dosedanjih slovenskih raziskav torej ne moremo izluščiti pravila o velikosti ekoloških kmetij.

Zanimiva pa je tudi povezava med velikostjo kmetij in prodajno aktivnostjo na kmetiji. Tržno usmerjene kmetije so od netržno usmerjenih bistveno manjše (Vadnal in drugi 2000).

Velikost kmetije se v študijah pogosto povezuje z vrsto zaposlenosti kmetovalcev v sklopu kmetij. Za konvencionalne kmetije je značilnejše, da so kmetje zaposleni na kmetiji s polnim delovnim časom, medtem ko je za ekološke kmetovalce bolj značilna zaposlitev za krajši delovni čas. Rezultati namreč implicirajo, da je ekološko kmetijstvo v večji meri dejavnost, ki kmetovalcu nudi dodatni vir zaslužka. Glavni vir zaslužka predstavlja ekološko kmetijstvo slabi desetini vprašanih (Podmenik 2009).

Prav nasprotno je pokazala raziskava v Ameriki, kjer je več kot polovica ekoloških kmetovalcev zaposlenih na kmetiji za polni delovni čas, kar pomeni, da jim ekološko kmetijstvo predstavlja glavni vir zaslužka (Walz 2004).

Poleg velikosti kmetij se razlike kažejo tudi pri tipu kmetije. V vzorcu ekoloških kmetij v Nemčiji je delež oseb z mešanimi pridelki relativno majhen v primerjavi z deležem kmetij, ki pridelujejo krmne rastline (Best 2009).

Raziskava v podravske občinah kaže ravno obratno, med ekološkimi kmetijami prevladuje mešani tip kmetije (Udovč in Perpar 2007).

3.2 SOCIALNA OMREŽJA EKOLOŠKIH KMETOVALCEV

Ekološki kmetovalci v večini raziskav izpostavljajo pomembnost socialnih in s kmetijstvom povezanih omrežij tako pri odločitvi za sprejetje metode ekološkega kmetovanja kot tudi po njej. Pomembnost vzpostavljanja neformalnih omrežij je posledica oteženega dostopa do informacij s področja ekološkega kmetijstva, s katerim se spopadajo ekološki kmetovalci na Irskem. Vzpostavljanje tovrstnih omrežij zahteva povečano aktivnost ekoloških kmetovalcev samih, prav tako pa spodbuja interakcijo z drugimi ekološkimi kmetovalci. Tudi sodelovanje z organizacijami za »certificiranje, ekološko kmetijstvo in politiko« nudi potrebno pomoč pri pridobivanju potrebnih informacij s področja ekološkega kmetijstva in tudi pri pridobivanju finančnih podpor (Devitt 2006, 111).

Ameriški ekološki kmetovalci najpogosteje pridobivajo potrebne informacije s področja ekološkega kmetijstva in tržnih poti preko drugih ekoloških kmetovalcev ter organizacij za certificiranje, ki so jih ocenili kot najbolj koristne poti do zelenih informacij. Na drugi strani pa so ministrstvo za kmetijstvo ter druge neprofitne organizacije ocenjeni kot najmanj koristen vir informacij (Walz 2004). Večina ekoloških kmetovalcev se združuje v organizacije in združenja ekoloških kmetovalcev. Raziskave kažejo, da je večji del ekoloških kmetovalcev vključenih v vsaj eno organizacijo oz. združenje ekoloških kmetovalcev. Več kot polovica ekoloških kmetovalcev v Pomurju je vključenih v združenje oz. društvo (Ekonet 2007), v Ameriki pa je po podatkih raziskave ekoloških kmetovalcev v organizacije ekoloških kmetovalcev vključenih 84 % (Walz 2004). Nasprotni vidik je pokazala raziskava ekoloških kmetovalcev v Slovenski Istri, kjer so raziskovali število ekoloških kmetovalcev, vključenih v eno izmed združenj ekoloških kmetovalcev, natančneje Zvezo združenj ekoloških kmetov. Rezultati so pokazali, da je na področju Slovenske Istre v to združenje vključenih manj kot petina kmetovalcev.

Poleg manjše vključenosti v združenja je za ekološke kmetovalce v Istri značilna manjša povezanost z drugimi ekološkimi kmetovalci. Kot vzrok navajajo nepomembnost oz. pomanjkanje časa. Kljub temu pa večina meni, da je povezovanje ekoloških kmetovalcev pomembno z vidika izmenjave informacij in izkušenj (Podmenik 2009).

3.3 ODLOČITEV ZA EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Kvantitativna raziskava irskih ekoloških kmetovalcev je pokazala, da je imela večina kmetovalcev, zajetih v raziskavi, neposredne izkušnje s kmetovanjem, ki jih je pridobila z odraščanjem na kmetiji (Devitt 2006). Ameriška raziskava je pokazala, da ni bistvene razlike med številom tistih, ki so v ekološko kmetijstvo prešli iz konvencionalnega kmetijstva, ter številom tistih, ki pred tem niso kmetovali (Walz, 2004).

Ekološki kmetovalci v raziskavah kot razlog za začetek ekološkega kmetovanja pogosto navajajo željo po pridelavi zdrave hrane in skrb za varovanje okolja (Vadnal in drugi 2000; Devitt 2006; Rednak 2008; Podmenik 2009). Željo po pridelavi zdrave hrane lahko na eni strani povežemo s tržno usmerjenostjo ekoloških kmetovalcev, na drugi pa z zaskrbljenostjo, ki so jo irski ekološki kmetovalci izrazili v zvezi z »masovno proizvodnjo hrane, problematiko gensko spremenjenih živil ter uvozom živil« (Devitt 2006, 106).

Želja po pridelavi zdrave hrane je kot motivacijski dejavnik pri odločitvi za sprejetje ekološke metode kmetijstva povezana z vzpostavitvijo posebnega odnosa med pridelovalcem in potrošnikom ter »stopnjo interakcije med pridelovalcem in okoljem« (Devitt 2006, 207).

Raziskava v Ameriki je pokazala, da so najpomembnejši dejavniki za odločitev sprejetja ekološkega kmetijstva skrb za zemljo in težnja k trajnostnemu ekološkemu kmetovanju ter skrb za zdravje (Walz 2004). Tudi raziskava ekoloških kmetovalcev v Istri je pokazala, da je skrb za lastno zdravje in zdravje celotne družine pomemben dejavnik za odločitev sprejetja ekološkega kmetijstva (Podmenik 2009).

Raziskava v Pomurju je pokazala, da je odločitev za ekološko kmetijstvo kot posledica želje po bolj zdravem načinu življenja sicer pomemben dejavnik, vendar ne najpomembnejši. Večina je svojo odločitev povezala s kombinacijo ponujenih predpostavk, med katerimi so poleg prepričanja o bolj zdravem načinu življenja tudi višje cene ekoloških pridelkov ter povečano povpraševanje po ekoloških pridelkih (Ekonet 2007).

Med drugimi lahko omenimo še ekonomske razloge, saj kmetovalci v ekološkem kmetijstvu vidijo boljše možnosti za trženje pridelkov in tudi boljši vir zaslužka (Rednak 2008; Podmenik 2009). Rast tržnega potenciala za ekološka živila deluje na trg spodbudno, česar se zavedajo tudi ekološki kmetovalci. Dogajanje na trgu motivira ekološke kmetovalce, da z ekološkim kmetijstvom sprejmejo tudi poseben ekonomski pristop. Nekateri primeri kažejo, da bodoči kmetovalci preučijo dogajanje na trgu, še preden sprejmejo odločitev za ekološko kmetijstvo (Devitt 2006, 109).

Raziskava v Istri je pokazala, da večina ekoloških kmetovalcev prejema državne subvencije (Podmenik 2009). Čeprav ekološki kmetovalci menijo, da je pri odločitvi za ekološko kmetijstvo finančna podpora pomemben dejavnik in spodbuda (Devitt 2006), pa le manjši del raziskav v svojih raziskovalnih vprašanjih ugotavlja to povezanost.

Ekološki kmetovalci v koroški regiji so pomen državnih finančnih podpor ocenili kot pomemben dejavnik – takoj za željo po zdravi hrani in okolju (Rednak 2008), medtem ko so ekološki kmetovalci na širšem območju Slovenije finančnim podporam namenili manjšo težo. Podrobnejši vpogled v rezultate ankete kaže, da je pri kmetijah, ki so se v kmetovanje po Priporočilih za ekološko kmetovanje vključevale v letih 1997–1999, prišlo do bistvenih sprememb pri razlogih za začetek ekološkega načina kmetovanja. Javno finančne podpore ekološkemu kmetijstvu je v letu 1997 kot razlog navedlo 5 %, v letu 1999 pa že 42 % (Vadnal in drugi 2000). Udovč ugotavlja, da so »javne podpore (njihovo napovedovanje in uvajanje) pri odločitvah za ekološko kmetovanje odigrale bistveno večjo vlogo, kot so jo bile anketirane kmetije pripravljene priznati« (Udovč 2001, 109). Poudariti je potrebno dejstvo, da so se državno finančne podpore ekološkemu kmetijstvu začele z letom 1999.

Med socialne dejavnike pri odločitvi za ekološko kmetijstvo lahko uvrstimo pomen podpore ter strokovno svetovanje. Rezultati so pokazali, da so ekološki kmetovalci pri preusmeritvi imeli močno podporo družinskih članov, kmetijskih svetovalcev in kupcev (Udovč in Perpar 2007). Da je podpora družinskih članov za kmetovalce tako v fazi odločitve kot tudi po sprejetju ključna, kaže tudi raziskava na Irskem. Družinsko ozadje lahko kmetovalcu nudi čustveno in finančno podporo, prav tako pa tudi pomoč pri delu (Devitt 2006, 105–106).

Za vzroke, ki posameznike pripeljejo do odločitve za sprejem ekološkega kmetijstva, bi lahko rekli, da so skupek kmetijskih, okoljskih, gospodarskih in osebnih motivov, vsi ti motivi pa so povezani s kmetovalčevim razumevanjem ekološkega kmetovanja, kjer ekološko kmetijstvo postane del vsakodnevne prakse (Devitt 2006).

3.3.1 MOŽNOSTI KONVENCIONALNIH KMETOVALCEV ZA PREUSMERITEV V EKOLOŠKO KMETIJSTVO

Konvencionalni kmetovalci, ki se niso odločili za ekološko kmetijstvo, imajo močne preference, kar zadeva »lahak nadzor nad zajedavci, visok donos, varnost prodaje ter dolgoročno varnost« (Best 2009, 211). Poleg tega v skoraj vseh pogledih ocenjujejo konvencionalno kmetijstvo kot boljše v primerjavi z ekološkim kmetijstvom, izjema sta samo varnost pred prehranskimi škandali ter okolju prijazen način pridelave (Best 2009, 212).

Za odločitev o metodi kmetovanja je ključen dejavnik vsakodnevno delo na kmetiji, kar pomeni, da se za ekološko metodo kmetovalec ne odloči, če smatra, da bo z vsakodnevnim delom manj zadovoljen kot na konvencionalni kmetiji (Best 2009).

3.4 TRŽNE MOŽNOSTI

Za ekološke kmetovalce je značilen specifičen nastop na trgu. Najpogosteje izbrana tržna pot ekoloških kmetovalcev je direktna prodaja, predvsem prodaja na kmetiji in tržnicah (Walz 2004; Pomurje 2007; Podmenik 2009). Večini kmetovalcev prodaja izdelkov ne predstavlja težav, pri nekaterih povpraševanje celo presega ponudbo (Podmenik 2009).

Ekološki kmetovalci na Irskem so izpostavili prednosti, ki jih nudi izmenjava pridelkov med kmetovalci samimi. Takšen tržni način ponuja tako kupcu kot prodajalcu možnost, da se vzpostavi neposreden kontakt, poleg tega pa se oblikujejo tržni odnosi, ki ponujajo možnost oblikovanja omrežij (Devitt 2006).

3.5 TEŽAVE IN OVIRE

Težave, s katerimi se srečujejo oz. spopadajo ekološki kmetovalci, se od raziskave do raziskave razlikujejo. Kljub temu prevladujejo težave, povezane z vremenskimi pogoji, predvsem suša, višji stroški pridelave (Walz 2004; Podmenik 2009) ter nizek prihodek (Vadnal in drugi 2000; Rednak 2008).

4 RAZISKAVA O EKOLOŠKIH KMETOVALCIH V SLOVENIJI

4.1 UVOD

Pregledu obstoječe literature s področja ekološkega kmetijstva ter raziskav o ekoloških kmetovalcih sledi empirični del, v katerem so predstavljeni rezultati raziskave med ekološkimi kmetovalci. V ospredju so predvsem razlogi, ki so kmetovalce privedli do odločitve za ekološko kmetijstvo, njihova pojasnila, s kakšnimi težavami se srečujejo pri svojem delu, ter ocene stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji.

4.2 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

1. Kateri motivi vodijo kmetovalce v odločitev za ekološko kmetovanje?
2. Kakšno vlogo ima opora družine pri odločitvi za ekološko kmetovanje?
3. Kakšno vlogo imajo predhodne izkušnje s konvencionalnim kmetijstvom pri odločitvi za ekološko kmetovanje?
4. Kakšen je dostop do informacij o ekološkem kmetijstvu ter na kakšen način se povezujejo ekološki kmetovalci?
5. Kakšno je stanje državnih podpor v ekološkem kmetijstvu?
6. Kakšne so tržne poti ekoloških kmetovalcev ter kakšna je komunikacija s potrošniki?

4.3 METODA

Za raziskovanje ekoloških kmetovalcev sem izbrala kvalitativno raziskavo z individualnimi delno strukturiranimi intervjuji.

Za omenjeni raziskovalni pristop sem se odločila, ker poteka v obliki sproščenega pogovora in omogoča večjo interakcijo, pri čemer ima anketiranec možnost podajanja osebnega mnenja ter komentarjev, ki niso predvideni v okviru vprašanj, pripomorejo pa k bolj poglobljenemu razumevanju tematike. Osebni pristop obenem omogoča postavljanje podvprašanj in takojšnjo razjasnitev morebitnih nejasnosti.

Vzorec je bil namenski: kriterij za izbiro je bil posedovanje certificirane ekološke kmetije. Z udeleženci raziskave je bil vzpostavljen stik na ekološki tržnici v Mariboru, na seminarju o ekološkem kmetijstvu in turizmu v Slovenski Istri ter prek interneta. S petimi, ki so v sodelovanje privolili, sem se dogovorila za dan obiska, na katerem je bil opravljen intervju. Udeleženci v raziskavi so bili obveščeni le o temi pogovora, medtem ko so bili z vprašanji seznanjeni na dan intervjuja.

4.4 INTERVJU

Intervju je obsegal 20 vprašanj, ki so bila razdeljena v naslednje vsebinske sklope:

- a) *SOCIALNODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI*
- b) *MOTIVI ZA SPREJETJE EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA*
- c) *TEŽAVE IN OVIRE*
- d) *ZDRUŽEVANJE KMETOV IN DOSTOP DO INFORMACIJ*
- e) *TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV*
- f) *OCENA STANJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA*

Vsi intervjuji so bili s privolitvijo udeležencev tudi posneti.

4.5 UGOTOVITVE RAZISKAVE

Ugotovitve raziskave, razdeljene na pet skupin, so predstavljene v nadaljevanju.

4.6 SOCIALNODEMOGRAFSKE ZNAČILNOSTI – OPIS VZORCA

Izbor ekoloških kmetovalcev je poskušal zajeti večji del Slovenije. Tako so bili v raziskavo vključeni po en kmetovalec iz štajerske regije (intervjuvanec 1), primorske regije (intervjuvanec 2) ter trije iz osrednje Slovenije, med temi sta dva iz okolice Ljubljane (intervjuvanca 3 in 4), intervjuvanec 5 pa je iz Ljubljane.

Tabela 4.1: Opis vzorca

SPOL	
Moški	4
Ženski	1
STAROST	
od 43 do 49 let	3
od 50 do 60 let	1
60 let in več	1
IZOBRAZBA	
srednja šola	4
visoka šola	1
PREBIVALIŠČE	
štajerska regija	1
primorska regija	1
Ljubljana in okolica	3
ZAPOSLOTVENI STATUS NA KMETIJI	
polni delovni čas	4
dopolnilna dejavnost	1
VELIKOST KMETIJE	
do 10 ha	3
od 11 do 20 ha	1
21 ha ali več	1

V raziskavi je sodelovalo pet ekoloških kmetovalcev, od teh je bila ena ženska. Stari so bili od 43 do 63 let. Štirje so končali poklicno ali srednjo šolo, en intervjuvanec pa ima visokošolsko izobrazbo. Večina ekoloških kmetovalcev v raziskavi je na kmetiji zaposlenih s polnim delovnim časom, le intervjuvancu iz okolice Ljubljane ekološko kmetijstvo predstavlja, kot navaja sam, »obstransko dejavnost« (intervjuvanec 3). Pri slednjem je zanimivo, da je najmlajši od vseh vključenih v raziskavo in ima dokončano 4. stopnjo izobrazbe.

Prevladujejo kmetije s približno 10 ha obdelovalne površine, ki sodijo med manjše kmetije. Največja kmetija je v Ljubljani, obdelujejo namreč 23 ha površin.

4.6.1 MOTIVI ZA SPREJETJE EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

Zanimale so me predvsem okoliščine, ki so posameznike pripeljale do odločitve za ekološko kmetijstvo, posebej vloga državnih subvencij. Vprašanje o razlogih za odločitev za ekološko kmetovanje ni bilo podano na neposreden način, ampak posredno, saj sem jih spraševala o njihovem življenju v času odločitve za ekološko kmetijstvo.

V to skupino vprašanj so bila umeščena tudi vprašanja o predhodnih izkušnjah z drugimi oblikami kmetovanja.

Raziskava je pokazala, da se vsi kmetovalci že dalj časa ukvarjajo z ekološkim kmetovanjem. Trije (intervjuvanci 1, 2 in 5) so v ekološkem kmetijstvu prisotni že od samega začetka razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji: »Ja, tako kmetujem že več kot dvajset let« (intervjuvanec 1), »16 let« (intervjuvanec 2), »od leta 1996, eni prvih« (intervjuvanec 5). Dva izmed intervjuvancev (intervjuvanca 2 in 5) pa sta bila tudi aktivno udeležena pri vpeljavi ekološkega kmetijstva v Slovenijo.

Svoje začetke je intervjuvanec 5 opisal tako: »Anamarija Slabe nam je takrat nudila strokovno pomoč. Takrat smo začel sodelovat z Avstrijci, so nam oni dali velik znanja, ker tega nismo dobili pri nas.«

Na vprašanje, ali so se ukvarjali s kmetijstvom (konvencionalnim, integriranim) že pred sprejetjem ekološke metode kmetovanja, so trije intervjuvanci odgovorili pritrdilno (intervjuvanci 3, 4, 5). Dva sta se s kmetijstvom prvič srečala v okviru ekološke pridelave (intervjuvanca 1 in 2). »V mladosti sem zgolj pomagal očetu na njegovi konvencionalni kmetiji,« je svoje izkušnje z drugimi metodami kmetijstva opisal intervjuvanec 1.

Intervjuvanec 5 je že v času konvencionalnega kmetovanja deloval bližje ekološkemu načinu, saj pravi: »... samo nisem ne vem kolk uporabljal škropiv, ker se da mehansko vse plevele uničiti, tko da to sploh ni problem. So stroji danes.«

Ugotovila sem, da so motivi, ki vodijo posameznika v odločitev za sprejem, različni, predvsem pa v večji meri izhajajo iz osebnih izkušenj, ki človeka spremljajo skozi življenje. Ekološko kmetijstvo ni samo alternativna izbira metode kmetijstva, ampak tudi sprejem nekih novih vsakodnevnih praks.

Najpogostejši razlog, ki sem ga identificirala v odgovorih, je skrb za okolje, ki se v odgovorih kaže kot:

»Paziti, ščititi zemljo in vodo.« (Intervjuvanec 1)

»To pač ni umetnih gnojil /.../, da je tak bolj naraven način življenja.« (Intervjuvanec 3)

»Sem se odločil pa predvsem zaradi zdravga okolja, biotske raznovrstnosti.« (Intervjuvanec 5)

Pridelava zdrave hrane kot razlog za odločitev za ekološko kmetijstvo ni bila eksplicitno poudarjena, iz odgovorov pa se lahko razbere, da je zdrava hrana obravnavana kot vrednota, ki jo prinaša ekološko kmetijstvo. »Prednosti so v tem, da je hrana bolj zdrava, ker se pridelava bolj zdravo /.../ »Krave imamo zdaj odzun. Prej so bile v štali, zdaj pa na pašniku.« (Intervjuvanec 3)

»Dobra hrana, kvaliteta, da ne bomo našim zanamcem vse zastrupili, da bomo še kaj dobrega dali.« (Intervjuvanec 4)

V odgovorih je opaziti, da kmetovalci pogosto poudarijo kvaliteto hrane, ki jo pridelujejo.

»Pol pa pravijo, da kakšno razliko v okusu ma recimo krompir, k ga je zadnjič ena kupila, pa je rekla, da kolk je bil naš bolj poln.« (Intervjuvanec 4)

»V Mercator k vozmo /.../ včasih cel šlepar krompirja odslovijo, k je gnil. Nam se to še ni zgodilo.« (Intervjuvanec 5)

»Kvaliteta mesa je čisto druga, stranke, ki kupujejo, tudi to opazijo. Recimo, en sodelavec, ne, ma dva mejna otroka in mu je enkrat mesa zmanjkalo, pa je šov v mesnico kupit, pa punčki nista hotle jest, sta rekli, to pa ni ta meso. Je razlika v mesu.« (Intervjuvanec 3)

Odločitev za ekološko kmetijstvo je lahko tudi posledica osebnih izkušenj, kot je bolezen ali finančno stanje v družini.

»Pri men je bilo tako preprosto, jaz sem pač zbolel in neka taka kruta diagnoza in sem poskušal al se bom s tem lahko zlizal /.../ Ko sem se odločil za kmetijstvo, je bilo tako al pa nobeno.« (Intervjuvanec 2)

»Prenehala sem hodit v službo, ker imam pet otrok. Pa to, smo mel prej govedorejo in pol sploh ni bilo računice s tem, ker smo celo let redil in pasl govedo, pol pa skor nič ni blo od tega. Pa še take strme površine mam, pol nam je pa nekdo svetoval ovce in smo šli v to /.../ Bolj zarad zaslužka. Iskal smo eno alternativo.« (Intervjuvanec 4)

Zanimiva izkušnja, ki je botrovala odločitvi za ekološko kmetijstvo, je prepletanje vprašanj o smislu življenja ter dobrobiti živali. Intervjuvanec 1 je tako v ekološkem kmetijstvu našel nekakšno svoje poslanstvo in ga nadgradil z vpeljavo miroljubnega kmetijstva kot posebne veje, ki je blizu ideji ekološkega kmetijstva, z nekaj razlikami. Sam pravi:

Kot mladostnik sem imel veliko vprašanj, pa nisem znal odgovoriti na njih /.../ So živali zares zato, da jih izkoriščamo in jemo? /.../ Starši so bili ogorčeni, so se me sramovali pred drugimi, sem bil edini v vasi, ki je prenehal hodit v cerkev in nehal jest meso. Potem sem se preselil k babici na njeno kmetijo in tam začel po svoje živeti in kmetovati. /.../ Spoznal sm se z ekološkim in biodinamičnim kmetovanjem, ampak sem imel pomisleke okrog živali. /.../ prišel sem do informacije o miroljubnem kmetijstvu, ki je bilo takrat v Nemčiji. /.../ Bistvo miroljubnega kmetijstva je, da ni nobenga izkoriščanja, ubijanja, predelovanja, prodaje in prehranjevanja z živalmi, ker so to naši prijatelji. Z nami so do naravne smrti. /.../ Tko k v ekološkem kmetijstvu tud tukaj ne uporabljamo umetnih gnojil in škropiv. /.../ Vsako tretje leto so njive neobdelane, ker tud zemlja rabi počitek. (Intervjuvanec 1)

Opazila sem tudi vpliv okolice na preusmeritev k ekološkemu kmetijstvu. »Za okolico sem bil pa res čuden, ja, za okolico smo mal nori, predvsem na začetku, zdej je pa že mal drugač.« (Intervjuvanec 5)

Pri kmetovalcu iz okolice Ljubljane pa je bila okolica tudi nekakšen motivacijski dejavnik. »Ta prvo je šu sosed, nato, ne, potem še spodnji sosed, potem sem šel pa še jst.« (Intervjuvanec 3)

Predvidoma naj bi imela družina velik pomen pri posameznikovi odločitvi za ekološko kmetijstvo, vendar rezultati raziskave kažejo drugače. Samo pri kmetovalki je bila pri odločitvi prisotna podpora družine. »Ni bla nič proti, že skoz mi je bolj zanimiv ta star način kmetovanja. Družina me je spodbujala.« (Intervjuvanec 4)

Pri drugih podpore družine na začetku ni bilo, pri nekaterih so kasneje le sprejeli odločitev ter nudili potrebno pomoč.

»Vsi so nasprotovali, vendar sem kot mladostnik bil zelo trden in razmišljal s svojo glavo in sem danes vesel tega.« (Intervjuvanec 1)

»Ne vem, prej ko je bil še oče živ, je blo tko, kaj bo to pa to, je brez veze, pa tko, je bil star pa bolj ozkogledn. /.../ Zdaj je tudi mama zadovoljna.« (Intervjuvanec 3)

»Bili so proti. Je blo pa hudo, ker so bili vsi proti temu. /.../ sem vedel, da nimajo oni prav.« (Intervjuvanec 2)

Pri vprašanju, kakšno vlogo so pri njihovi odločitvi odigrale državne podpore za ekološke kmetovalce, sem dobila zanimive odgovore. Čeprav vsi kmetovalci v raziskavi prejemajo subvencije, ki jih država nameni ekološkemu kmetijstvu, pa za večino le-te niso imele bistvenega vpliva na njihovo odločitev, kar velja predvsem za tiste, ki so v ekološkem kmetijstvu že od samih začetkov razvoja te metode pri nas.

»Tokrat, ko smo se odločili za to, so bile kar majhne državne podpore, niti nismo šli zarad tega. Mamo mal hektarjev, samo 8,5 ha, to ni, če bi šel zarad tega.« (Intervjuvanec 4)

»Niso, takrat jih še ni blo.« (Intervjuvanec 5)

»Nobene, sem za ukinitvev subvencij, če pa že, potem pa samo za prehod na ekološko, še boljše, miroljubno kmetovanje.« (Intervjuvanec 1)

Pri kmetovalcu, ki je v ekološkem kmetijstvu manj časa, pa so državne podpore igrale večjo vlogo. »So. /.../ večje so subvencije, malenkost.« (Intervjuvanec 3)

4.6.2 TEŽAVE IN OVIRE

Ekološko kmetovanje se od drugih oblik kmetovanja razlikuje po načinu dela, vendar posebnih težav pri kmetijstvu ekološki kmetovalci niso navajali. Izpostavili pa so, da je pri ekološkem kmetijstvu težavnost dela večja, »*mislím, prej si šov in si pošprical*« (intervjuvanec 3), prav tako imajo težave z namakanjem kmetijskih površin ter z divjimi živalmi (intervjuvanec 5). »Ne moremo namakat, ker je vodovarstveno področje. Lahko bi, samo ne z vrtine, ampak s cisternami. Pa problem mamó z zajci, ker zajci vse pojejo, tuki jih je pa velik. Zajc prov ve, kje je dobra zemlja.« (Intervjuvanec 5)

Eden izmed kmetovalcev (intervjuvanec 2) vidi problem v kmetijstvu kot dejavnosti: »Kmetijstvo je zelo osamljena dejavnost, vedno si sam, le na kakšnih trgatvah, in je to težko. To je mal težava.«

Težavnejši se jim zdi administrativni del ekološkega kmetovanja za potrebe kontrolnih organizacij. Poleg obilice dela na kmetiji to ocenjujejo kot dodatni, velik časovni zalogaj.

»Birokracija je zame slabost.« (Intervjuvanec 4)

»Morš vsak dan vodit zapiske, kaj vse si delal.« (Intervjuvanec 3)

Odgovori kažejo, da sta veliki težavi, s katerima se soočajo ekološki kmetovalci, nepovezanost ter slabša organiziranost pri nastopu na trgu. Ocenjujejo, da bi lahko z boljšo povezanostjo dosegli večji razpon na trgu, lažji dostop do večjih trgovskih verig ter boljšo promocijo ekoloških živil.

»Pomembno jo, da kmetje sami gredo na trg, oni pa sam čakajo, da bo kdo druga kaj naredu. Pa tudi ne povežejo se /.../ Ampak pri trženju pa ne morejo ne vem kolk narest, morš sam, če ne boš pa šel iz dvorišča, ne bo nič. /.../ Mi smo se na začetku tudi zelo matral.« (Intervjuvanec 5)

»Problem je, da nočejo deliti zaslužka z drugimi /.../ Težava je to, da smo slovenski kmetje tradicionalno nepovezani, egoistični in to nas tepe. Ne znamo skupaj nastopat na trgu z idejo, mogoče z idejo že.« (Intervjuvanec 2)

V raziskavo zajeti kmetovalci so se pritoževali zaradi nefleksibilnosti ekoloških kmetovalcev. Tržnica ostaja najbolj priljubljena tržna pot za ekološka živila. Tu prihaja do težav, saj trg z ekološkimi živili ni enakomerno pokrit in tako druge tržne poti ostajajo neizkoriščene.

Največji problem pa je to pri ekoloških kmetih, da bi vsi radi prodajali na tržnici, to se pa ne da, vsi ne moremo prodajati na tržnici. In zdaj vstopajo tudi taki, ki imajo večjo proizvodnjo, nemalokrat tudi s čisto računico, grem na tržnico zato, ker bo lahko dražje in lažje prodal /.../ Bi se morali te novi kmetje malo usmeriti na trgovine, na te trgovske centre, ker kljub tej individualni zgodbi, ki jo kupcu sporoča kupcu, mi se mormo zavedat tega, da ljudje hodijo kupovat hrano tudi v trgovine in ne samo na tržnice. In tle smo pa švof ekološki kmetje. (Intervjuvanec 2)

Ekološko kmetijstvo potrebuje boljšo organiziranost na trgu, predvsem v smislu povezovanja manjših kmetovalcev, ki niso dovolj veliki, da bi lahko sami prodrli na trg veletrgovcev, zaradi česar se raje poslužujejo prodaje na domu ali tržnici.

Težave, ki so jih kmetje izpostavili, se ne nanašajo samo na trg ekoloških živil, ampak tudi na proizvode, s katerimi ekološki kmetovalci vstopajo na trg. Poudarjajo nefleksibilnost prilagajanja trgu, saj bi morali pridelovalci ekoloških pridelkov bolj slediti dogajanju na trgu ter temu prilagoditi pridelavo, s čimer bi lahko dosegali tudi višje cene izdelkov na trgu.

Primer ti dam, ker jaz nimam neke potrebe in prodam vino, ker ga imam toliko, kot ga lahko prodam, in ne toliko, kot ga lahko posadim, pridelam nek sok iz tega grozdja in se dobro obnaša na trgu /.../ Ga pa delam, recimo, edini na obali, kjer je, recimo, 20 ekoloških vinogradnikov. Mi, ki smo razvili neke prodajne možnosti, tud za druge, sami pa o tem ne razmišljajo naprej. (Intervjuvanec 2)

Dva kmetovalca ocenjujeta, da so podpore ekološkemu kmetijstvu zadovoljive oz. bi lahko bile večje. Ostali trije pa vidijo kar nekaj pomanjkljivosti, ki bi jih bilo po njihovem potrebno urediti na tem segmentu.

Kot najbolj sporno so ocenili predvsem državno podporo živinoreji oz. pašništvu, pri čemer je potrebno poudariti, da se omenjeni kmetovalci ukvarjajo predvsem s poljedelstvom, vinogradništvom in sadjarstvom. Omenjajo neenakomerno porazdelitev subvencij različnim kmetijskim usmeritvam v ekološkem kmetijstvu.

Ne govorim o zmanjševanju subvencij, ampak o pravilni razporeditvi, ja, o povečanju subvencij za vrtnine /.../ Pa ne moreš primerjat truda, vloženega v vrtnine ali pa živinorejo. Ne moreš primerjat 20 ha pašnika in 2 ha sadovnjaka ali pa vinograda, kolk je to dela. Najhujš je to, da nas te pašnikarji razjedajo od notr, to ima pašnik nikje pr hrvaški meji in ga te ovce nič ne brigajo, to niso ljudje, ki so vstopili na ekološko kmetijstvo, zaradi ekološke zavesti ali pa ker je on tudi potrošnik, ampak zarad tega, ker drugače ne dobi subvencij. Ker pašništvo drugače ni subvencionirano /.../ Torej imajo živali in na pašnike se pridobi zanimive subvencije, ker se gleda na površino.« /.../ Te subvencije niso prav porazdeljene, lobi živinorejcev pa je v Sloveniji izredno močen. (Intervjuvanec 2)

Zaradi višjih subvencij pa naj bi se kmetovalci posledično manj zanimali za trženje svojih pridelkov. »Tržijo subvencije, zato pa ne rabi prodajnih mest.« (Intervjuvanec 2)

»Ti živinorejci, njim ni treba razmišljat ekonomsko, živijo samo od subvencij. Imajo dovolj subvencij, da lahko preživijo.« (Intervjuvanec 5)

4.6.3 ZDRUŽEVANJE KMETOV IN DOSTOP DO INFORMACIJ

Ta vsebinski sklop se osredotoča na povezovanje ekoloških kmetovalcev in pridobivanje informacij v zvezi z ekološkim kmetovanjem ter stanjem na trgu.

Vsi ekološki kmetovalci so člani enega izmed združenj oz. društev ekoloških kmetovalcev. Pri tem poudarjajo, da so lahko združenja ekoloških kmetovalcev koristen vir informacij, prav tako so pomembni tudi njihovi prispevki na področju promocije in trženja.

»Delo društva je, da organizira promocije, da skrbi za kmetijsko politiko, prepoznavnost ekološkega kmetijstva in odpira nove prodajne poti. /.../ da spodbuja odpiranje novih tržnih poti. Tudi nudenje informacij.« (Intervjuvanec 2)

»Nasveti predvsem, samo zelo veliko je takšnih, ki se tega ne poslužujejo.« (Intervjuvanec 5)

»Od začetka je blo obvezn, zarad subvencij /.../ ti kar pomaga, zdaj pa ne vem, odvisn, v kakšne proizvode greš, ker oni se na vseh področjih promovirajo.« (Intervjuvanec 4)

Opazila sem, da ekološki kmetovalci nimajo težav s pridobivanjem potrebnih informacij, saj so jim poleg združenj na voljo tudi drugi viri, med drugim tudi pristojno ministrstvo, kontrolne organizacije ter internet: */.../ na internetu dobiš več, kot rabiš, in na ministrstvu, moram pohvalit, so zelo odzivni in tudi aktivni. /.../ maš te kontrolne organizacije, ki ti radi dajo informacije /.../ neprestano nas bombardirajo z nekimi informacijami s področja ekološkega kmetijstva, okolja, kaj je v EU, kaj ni, mislim, tega je tolko, da se ti blede.* (Intervjuvanec 2)

Potrebne informacije pridobivajo tudi z udeležbo na seminarjih in simpozijih ter s prebiranjem relevantne literature.

4.6.4 TRG EKOLOŠKIH PRIDELKOV

V sklopu raziskave je bilo tudi vprašanje, kakšne tržne poti uporabljajo ekološki kmetovalci za prodajo svojih pridelkov ter kako bi ocenili trg ekoloških pridelkov v Sloveniji.

Ekološki kmetovalci, zajeti v raziskavi, se glede na tržno usmerjenost med seboj razlikujejo. V veliki meri je tržna usmerjenost odvisna od velikosti kmetije ter posledično količine pridelka. Intervjuvanec 3 je najmanj tržno usmerjen, saj večino pridelkov pridelava za samooskrbo, nekaj pa proda znancem in sorodnikom.

Ostali kmetovalci so bolj ali manj dobro organizirani na trgu, njihova prodaja pretežno poteka na kmetiji ter na tržnici.

»Ja, konkretno imam disperzijsko prodajo, difuzno, razpršeno. Prodajam povsod, na večjih mestih. V soboto jaz prodajam na štirih mestih, kar pomeni, da delim dobiček z drugimi.« (Intervjuvanec 2)

Najmanj je zaznati sodelovanja z večjimi trgovinskimi verigami, pri čemer so izkušnje različne.

»Problem napram trgovinam pa ostaja /.. / ker te ta sistem vedno poje, vedno oni zmagajo, ker je vse po njihovem. Ko sem jaz prodajal svoje vino v Mercatorju, pa je dobro šlo, problem je bil, da so me oni, recimo, danes zvečer klicali, da jutri zjutraj rabijo sto steklenic. /.../ Pa stalno neke akcije pa odlog plačila pa tako naprej.« (Intervjuvanec 2)

Sodelujemo tudi z Mercatorjem, je zanimiv, Mercator bi sprejeli, kar kol bi imeli, samo da je slovensko, no, to je naša izkušnja. /.../ prodajamo že kar nekaj let in nimamo težav, odvisn je, kako se ti z njimi pogovarjaš in tud poveš – tolkle mamo, več pa ni. Pa nismo mel nobenga problema. /.../ No, pa tudi Kalčku prodajamo, zelenjavo, moke. (Intervjuvanec 5)

Pri družini enega izmed ekoloških kmetovalcev se je pri trženju angažirala tudi mlajša generacija. Na trg sedaj prodirajo z novo, pri nas nepoznano metodo trženja.

Potem mamo pa še to partnersko kmetovanje. To smo pa mi začeli na kmetiji, sin in punca. To je ena skupina ljudi, kupcev. In pridejo, recimo, v četrtek. In imaš dve varianti, manjši in večji zabojček – potem pa na internetu nardita, kaj trenutno je na razpolago. Je tudi cenejše, kot je na tržnici, ker pridejo domov. Plača se pa potem konec meseca. V četrtek se zjutraj pripravi in popoldne pridejo kupci. Recimo, četrtek najbolj odgovarja, ker je potem vikend. Pa enostavno je, pridejo in vzamejo, tud če nas ni doma, vejo, kje je in si vzamejo. Gre za neke stalne stranke, ki naj bi bile prisotne celo sezono. /.../ To je v tujini že dalj časa. To smo zdaj začel. To je sinova ideja, ker on počasi prevzema kmetijo. (Intervjuvanec 5)

Glede ocene trga ekoloških živil so kmetovalci v raziskavi skupnega mnenja, da je ponudbe premalo, pogrešajo pa predvsem več slovenske ponudbe.

Zanimivo je, da se sicer večina zaveda pomena ekološko pridelane hrane in so tudi sami kupci omenjenih živil, vendar je ponovno zaslediti odstopanja. »Včasih gremo na tržnico, ampak drugač ne kupujemo ravno tako velik ekološko.« (Intervjuvanec 3)

4.6.5 OCENA STANJA EKOLOŠKEGA KMETIJSTVA

V intervjujih sem poskušala ugotoviti, kako ocenjujejo stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji, kako intervjuvani vidijo ekološko kmetijstvo ter kakšni so njihovi morebitni predlogi, s katerimi bi izboljšali sedanje stanje.

Trije ekološki kmetovalci se strinjajo, da je v Sloveniji premalo kmetij vključenih v ekološko kmetijstvo, saj se v zadnjem času novi kmetovalci v manjšem številu odločajo za to metodo. Kljub temu intervjuvanec 2 pravi: »Je pa pomembno to, da tisti, ki ostajajo, povečujejo površine. To pomeni, da tisti, ki ostajajo, jim dobro gre in da se tudi povečujejo in temu primerno tudi delujejo, širijo površine, kar pomeni, da tudi več prodajajo.«

Povzetek povedanega kaže, da se ekološko kmetijstvo počasneje razvija oz. da se ne razvija v smeri potreb, ki jih zahteva trg.

Dva ekološka kmetovalca vidita problem sedanjega stanja v tem, da je preveč ekoloških kmetovalcev, ki so se za ta način kmetovanja odločili zaradi subvencij: »Veliko ekoloških kmetovalcev se je vpisalo zaradi subvencij v ekološko kmetijstvo.« (Intervjuvanec 1)

»Na začetku nas je bilo nekje dvanajst v Sloveniji, smo bli tapravi kmetje, potem pa so se pojavle subvencije, tle je bla pa napaka, takrat so se vsi prijavljal v ekološko kmetijstvo samo zarad subvencij.« (Intervjuvanec 5)

Intervjuvanec 3 pa stanje ocenjuje kot zadovoljivo: »Tudi ljudje se malo bolj zavedajo, da ni uporabe teh farmacevtskih *sredstev, umetnih gnojil in tega, pač bolj* zdravo življenje, za okolje bolj nardimo.«

Želje za prihodnost so v prvi meri usmerjene v povečanje števila ekoloških kmetovalcev, ki ne bi samo kmetovali, ampak bi znali svoje izdelke tudi tržiti.

Opozarjajo tudi na ureditev stanja subvencij, ki ne bi smele biti samo vzrok odločitve za preusmeritev v ekološko kmetijstvo, ampak tudi spodbuda in pomoč pri razvoju, širitvi ekoloških kmetij ter tudi trženju pridelkov.

Intervjuvanec 5 npr. pravi: »Ko je SKOP lansko leto poteku, so ljudje šli ven. Zdej bomo pa počakal še na ta SKOP, ko bo naslednje leto poteku. Potem pa ne bo nobenga več.« Rešitev vidi intervjuvanec v nekakšni delitvi tržno in netržno usmerjenih kmetovalcev.

5 NAJPOMEMBNEJŠE UGOTOVITVE RAZISKAVE O EKOLOŠKIH KMETOVALCIH

V nadaljevanju so povzete ključne ugotovitve raziskave o ekoloških kmetovalcih, ki predstavljajo odgovore na zastavljena raziskovalna vprašanja. Vzorec ekoloških kmetovalcev v raziskavi je pokazal, da so vprašani večinoma srednjih oz. zrelih let, s srednješolsko izobrazbo, s polno zaposlitvijo na kmetiji in upravljavci manjših kmetij.

1. Kateri motivi vodijo kmetovalce v odločitev za ekološko kmetovanje?

Najpogosteje omenjeni dejavnik, ki je kmetovalce vodil v odločitev za ekološki način kmetovanja, je skrb za okolje. Pridelavo zdrave in kvalitetne hrane vidijo kot dodano vrednost in ne kot dejavnik odločitve. Tudi druge raziskave kažejo na pomembnost varovanja okolja. Lahko bi rekli, da je največji doprinos ekološkega kmetijstva prav ohranitev zdravega okolja. Skrb za varovanje okolja je lahko razumeti tudi kot vrednoto, s katero se posamezniki odražajo skozi kmetijsko dejavnost. Vsi kmetovalci prejemaajo državno finančne podpore, vendar za večino te niso bile povod za preusmeritev v ekološko kmetijstvo, kot bi se dalo predvideti.

2. Kakšno vlogo ima opora družine pri odločitvi za ekološko kmetovanje?

Čeprav druge raziskave kažejo pomembnost vloge opore družine pri odločitvi za ekološko kmetovanje, kaže opravljena raziskava nasprotni vidik. Družina ekološkim kmetovalcem v času odločitve za ekološko kmetijstvo ni bila v oporo, v večini primerov je družina celo nasprotovala tej ideji. Odločitev je tako temeljila bolj ali manj na individualni presoji. Kljub začetnemu pomanjkanju podpore pri odločitvi pa se v toku razvoja dejavnosti na kmetiji družina v večini primerov aktivno vključi v proces dejavnosti. Pri nekaterih se z novimi idejami vključijo tudi mlajše generacije, kar ima pomembno vlogo pri graditvi prihodnosti ekološkega kmetijstva.

Odsotnost podpore bližnjih pri odločitvi za ekološko kmetijstvo kaže, da je bilo pred časom zaupanje v ekološko kmetijstvo manjše. To gre pripisati odločitvi v času začetka razvoja te metode ter s tem slabši informiranosti. Kljub začetnemu nasprotovanju je večina kasneje odločitev sprejela. Družina pri odločitvi za ekološko kmetovanje ni imela ključne vloge.

3. Kakšno vlogo imajo predhodne izkušnje s konvencionalnim kmetijstvom pri odločitvi za ekološko kmetovanje?

Preučevane raziskave navajajo različne rezultate glede števila tistih, ki so pred ekološkim kmetijstvom kmetovali po konvencionalni metodi, in številom tistih, ki niso kmetovali. V diplomski nalogi izvedena raziskava pa je pokazala, da je večina kmetovalcev prišla v ekološko kmetijstvo s preusmeritvijo iz konvencionalnega kmetijstva. Na podlagi te ugotovitve lahko sklepam, da so predhodne izkušnje z drugo metodo kmetijstva pomembne, saj je na ta način prehod v ekološko kmetijstvo lažji.

4. Kakšen je dostop do informacij o ekološkem kmetijstvu ter na kakšen način se povezujejo ekološki kmetovalci?

Nekatere tuje raziskave sicer kažejo problem dostopa do informacij, vendar za nalogo izvedena raziskava tega ni pokazala. Čeprav so vsi ekološki kmetovalci v raziskavi člani katerega izmed društev oz. združenj, problem slabše povezanosti med kmetovalci samimi ostaja. Nepovezanost se kaže predvsem na področju trženja.

5. Kakšno je stanje državnih podpor v ekološkem kmetijstvu?

Večina ekoloških kmetovalcev se strinja, da sedanja ureditev državnih finančnih podpor na področju ekološkega kmetijstva ni ustrezna. Rešitve ne vidijo v povečanju finančnih podpor, saj razumejo problem širše. Gre za neenakomerno porazdelitev državnih podpor med poljedelstvom in živinorejo (v prid slednji).

Višje finančne podpore živinoreji pa naj bi bile posledica manjšega zanimanja za trženje pridelkov oz. živil. Rešitev je zato pravičnejša razporeditev finančnih podpor.

6. Kakšne so tržne poti ekoloških kmetovalcev ter kakšna je komunikacija s potrošniki?

Za ekološke kmetovalce, zajete v raziskavi, lahko trdim, da so dobro tržno organizirani. Večina ekoloških kmetovalcev uporablja netipične tržne poti, kot je prodaja na kmetiji in ekološki tržnici, kar kažejo tudi druge raziskave. Razvijajo tudi nove metode trženja, pri čemer se vzpostavljajo neposredni stiki med ponudnikom in povpraševalcem. Opozarjajo na neizkoriščenost drugih tržnih poti, kot so npr. velike trgovinske verige, predvsem je to posledica slabše povezanosti med kmetovalci.

6 ZAKLJUČEK

Diplomsko delo nudi pregled obstoječe literature na področju ekološkega kmetijstva ter raziskavo med ekološkimi kmetovalci. Razvoj ekološkega kmetijstva v Sloveniji je z ureditvijo področja kontrole in certificiranja ter državnimi podporami prinesel postopno povečevanje števila ekoloških kmetovalcev. Posebni znaki pristojnih institucij in blagovne znamke, ki jih podeljujejo organizacije ekoloških kmetovalcev, omogočajo ekološkim pridelkom oz. živilom boljšo razpoznavnost, zagotavljajo večjo varnost potrošnikom ter doseganje višjih cen na trgu.

Raziskav o ekoloških kmetovalcih je v Sloveniji malo, vendar so ključne za ugotavljanje trendov ter morebitne nadaljnje izboljšave na področju ekološkega kmetijstva. Prav izboljšave lahko spodbudijo tako konvencionalne kmetovalce, da se odločijo za preusmeritev, kot tudi mlade, da se za kmetijstvo sploh odločijo. Razumevanje potreb oz. težav ekoloških kmetovalcev in njihova rešitev bi botrovala k povečanju zanimanja za ekološko kmetijstvo, hkrati pa bi bilo zadoščeno potrebam po ekoloških pridelkih oz. živilih na trgu.

Iz raziskave o ekoloških kmetovalcih ugotavljam, da ekološko kmetijstvo potrebuje spremembe oz. izboljšave v smeri povečanja števila ekoloških kmetovalcev, širjenja obdelovalnih površin ter odpiranja novih tržnih poti. S spodbujanjem konvencionalnih kmetovalcev za preusmeritev v ekološko kmetijstvo ter pomoč obstoječim ekološkim kmetovalcem pri širjenju obdelovalnih površin, predvsem poljedelskih bi lahko povečali ponudbo ekoloških pridelkov oz. živil na trgu. Nepokritost trga bi lahko rešili s širjenjem tržnih poti na področje večjih trgovinskih verig, pri čemer je ključno tudi povezovanje ekoloških kmetovalcev, saj bi lahko skupaj dosegli boljši izhodiščni položaj. Z omenjenimi rešitvami bi tako ponudbo približali povpraševanju, hkrati pa omogočili potrošnikom lažji dostop do ekoloških pridelkov oz. živil.

Vsekakor lahko zaključim, da se stanje ekološkega kmetijstva v Sloveniji kljub vsemu razvija v pravi smeri, bo pa za doseganje zgledov iz tujine v smislu števila ekoloških kmetovalcev ter večje ponudbe na trgu potrebno vložiti še veliko truda, predvsem na področju sodelovanja med ekološkimi kmetovalci in povezave s pristojnimi

organizacijami. V prihodnje bo ekološko kmetijstvo gotovo ena izmed pomembnejših gospodarskih dejavnosti.

7 LITERATURA

1. Agencija RS za kmetijske trge in razvoj podeželja. 2010. *Kmetijsko okoljski ukrepi (SKOP)*. Dostopno prek:
http://www.arsktrp.gov.si/si/o_nas/sektorji_in_sluzbe/sektor_za_neposredna_p_lacila/delovno_podrocje_ukrepi/kmetijsko_okoljski_ukrepi_skop/ (6. marec 2010).
2. Bavec, Martina, Miran Naglič, Franc Bavec, Polonca Repič, Zita Flisar Novak, Nevenka Poštrak, Irena Bantan, Tatjana Pevec, Jože Maljevič, Gustav Matis, Jože Miklavc, Peter Pšaker, Anton Darovic, Dominika Štabuc Starčević, Ivan Ambrožič, Mitja Zupančič, Anamarija Slabe, Eva Tkalčič in Erika Orešek. 2001. *Ekološko kmetijstvo*. Ljubljana: Kmečki glas.
3. Best, Henning. 2009. Organic farming as a rational choice: Empirical Investigations in Environmental Decision Making. *Rationality and Society* 21 (2): 197-224. Dostopno prek: <http://rss.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/content/21/2/197.full.pdf> (27. februar 2010).
4. Devitt, Catherine. 2006. Transition to organic farming in Ireland: how do organic farmers arrive at the decision to adopt and commit to organic farming methods? *Irish Journal of Sociology* 15 (2): 1010-113. Dostopno prek: http://content.ebscohost.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pdf19_22/pdf/2006/H3R/01Dec06/24164330.pdf?T=P&P=AN&K=24164330&S=R&D=a9h&EbscoContent=dGJyMNLr40Seqa84v%2BvIOLCmr0iep7NSsau4SrOWxWXS&ContentCustomer=dGJyMPGurkmuqbRIuePfgex44Dt6fIA (20. februar 2010).
5. Duram, Leslie A. 2005. *Good Growing: why organic farming works*. Lincoln and London: University of Nebraska Press.

6. Ekonet. 2007. *Raziskava Možnosti in priložnosti pridelave in predelave ekološke hrane*. Dostopno prek:
<http://www.ekonet.si/documents/Raziskava.pdf> (13. maj 2010).
7. EUR-lex. 2010. *Uredba sveta (ES) 834/2007*. Dostopno prek: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:189:0001:0023:SL:PDF> (3. marec 2010).
8. Evropska komisija. 2010. *Znak*. Dostopno prek:
http://ec.europa.eu/agriculture/organic/eu-policy/logo_sl (10. marec 2010).
9. Fras, Boris. 2010. Seminar Ekološko kmetijstvo in turizem v Slovenski Istri – stanje ter potenciali. Portorož, 11. maj.
10. Kmetija Demeter. 2010. *O Biološko dinamični metodi*. Dostopno prek:
<http://www.kmetija-demeter.net/biolosko-dinamicna-metoda-dela/> (13. maj 2010).
11. Lohr, Luanne. 1998. Implications of organic certification for market structure and trade. *Agricultural Applied Economics Association* 80 (5): 1125-1129. Dostopno prek: <http://links.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdfplus/1244216.pdf?acceptTC=true> (21. februar 2010).
12. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. 2005. *Akcijski načrt razvoja ekološkega kmetijstva v Sloveniji do leta 2015*. Dostopno prek:
http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/ssk/Akcijski_nacrt-ANEK.pdf (22. februar 2010).
13. --- 2010a. *Analiza stanja ekološkega kmetijstva v Sloveniji*. Dostopno prek:
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/sta_rasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/7_analiza_stanja_ekoloskega_kmetijstva_v_sloveniji/ (8. marec 2010).

- 14.--- 2010b. *Dosedanji razvoj ekološkega kmetijstva v Sloveniji*. Dostopno prek:
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/sta_rasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/2_dosedanji_razvoj_ekoloskega_kmetijstva_v_sloveniji/ (6. marec 2010).
- 15.--- 2010c. *Podpore ekološkemu kmetijstvu*. Dostopno prek:
http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/sta_rasektor_za_sonaravno_kmetijstvo/oddelek_za_kmetijstvo_in_okolje/kmetijsko_okoljska_placila/ekolosko_kmetovanje/ekolosko_kmetijstvo_dejstva_in_podatki/6_podpore_ekoloskemu_kmetijstvu/ (6. marec 2010).
16. Organic-world.net. 2010. *Organic agriculture: Land and producers 2008*. Dostopno prek: <http://www.organic-world.net/statistics-world-area-producers.html> (14. maj 2010).
17. Padel, Suzanne. 2001. *Conversation to Organic Farming: A Typical Example of the Diffusion of an Innovation*. *Sociologia Ruralis* 41 (1): 40-61. Dostopno prek:
http://www.orgap.org/internal/orgapet/references/Padel_2001_adoption.pdf (22. februar 2010).
18. Podmenik, Dane. 2009. Ekološko kmetijstvo v Slovenski Istri. *Eko Humanitatis*. Dostopno prek: http://www.eko-humanitatis.org/wp-content/uploads/2010/03/Studija_EKOLOSKO-KMETIJSTVO-V-SLOVENSKI-ISTRIS_2009.pdf (18. maj 2010).
19. *Pravilnik o ekološki pridelavi in predelavi kmetijskih pridelkov oziroma živil*. Ur. l. RS 31/2001. Dostopno prek:
http://zakonodaja.gov.si/rpsi/r03/predpis_PRAV3783.html (27. februar 2010).
20. Primc, Matjaž. 2010. Seminar Ekološko kmetijstvo in turizem v Slovenski Istri – stanje ter potenciali. Portorož, 11. maj.

21. Rednak, Blaž. 2008. *Ekološko kmetijstvo v Koroški regiji: diplomsko delo*. Ljubljana: [Blaž Rednak]. Dostopno prek: http://www.digitalna-knjiznica.bf.uni-lj.si/vs_rednak_blaz.pdf (20. maj 2010).
22. Repič, Polonca, Martina Bavec, Dominika Štabuc Starčević in Ignac Vučko. 2005. *Dovoljena sredstva za ekološko kmetijstvo*. Maribor: Fakulteta za kmetijstvo, Inštitut za kontrolo in certifikacijo v kmetijstvu.
23. Slabe, Anamarija. 2002. *Organic farming in Slovenia*. Dostopno prek: http://www.organic-europe.net/country_reports/slovenia/default.asp (3. marec 2010).
24. --- 2005. *Stanje ekološkega kmetijstva v Sloveniji s posebnim poudarkom na trženju (2004–2005)*. Dostopno prek: <http://www.itr.si/uploads/Oa/9q/Oa9qd8xRfBcjV1jIC8dkHw/stanjeEkoloskegaKmetijstvaSlovenija2005.pdf> (10. maj 2010).
- Udovč, Andrej in Anton Perpar. 2007. Dejavniki odločitve za vstop v ekološko kmetovanje. *Slovensko kmetijstvo in podeželje v Evropi, ki se širi in spreminja*. /4. konferenca DAES. Dostopno prek: <http://www.daes.si/Konf07/Udovc%20Perpar%20DAES.pdf> (20. marec 2010).
25. Udovč, Andrej. 2001. Kmetijska okoljska problematika in reforma kmetijske politike v Sloveniji. *Učinki reforme slovenske kmetijske politike/ 1. Konferenca DAES*. Dostopno prek: http://stari.bf.uni-lj.si/daes/index_files/R-4-udovc.pdf (14. marec 2010).
26. Vadnal, Katja, Andrej Udovč in Alenka Bratuša. 2000. Slovenska ekološka kmetija. *Sodobno kmetijstvo* 33 (7/8): 298–304.

27. Walz, Erika. 2004. *Final results of the fourth National organic farmer's survey: Sustaining Organic Farms in a Changing Organic Marketplace*. Santa Cruz: Organic farming research foundation. Dostopno prek: http://ofrf.org/publications/pubs/4thsurvey_results.pdf (20. maj 2010).
28. Zveza potrošnikov Slovenije. *Ekološka živila*. 2010. Dostopno prek: <http://www.zps.si/hrana-in-pijaca/oznacevanje-zivil/ekoloska-zivila-4.html?Itemid=413> (10. marec 2010).
29. Zveza združenj ekoloških kmetov Slovenije (ZZEKS) 2010. Dostopno preko: <http://www.zveza-ekokmet.si/index.htm> (23. februar 2010).
30. Zveza, Ajda. 2007. *Kako smo začeli*. Dostopno prek: <http://www.zveza-ajda.si/ajda/about/kako-smo-zaceli/> (23. februar 2010).